

У садок із радістю. Як запобігти ускладнень адаптації до умов дитячого садка

Прийшовши до дошкільного закладу, малюк потрапляє в нові соціальні умови, зустрічається з новим середовищем, змінює звичного розкладу та способу життя. Проблема адаптації до умов дошкільного закладу виникає у дитини будь-якого віку, коли вона вперше приходить до дошкільного садка. Завдання педагогів ДНЗ – допомогти дитині пристосуватися до дитячого садка, сприяти подоланню перешкод, які виникають на цьому шляху, визначити найголовніші психолого – педагогічні аспекти адаптації.

Психологічна адаптація – це процес взаємодії особистості з середовищем, при якому особистість має враховувати особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення основних потреб.

Дошкільні заклади першими відкривають перед дитиною світ соціально суспільного життя. Дитячий садок разом із родиною бере на себе функції виховання та формування особистості, сприяє гармонійному розвитку малюка, для полегшення або нівелювання стресової ситуації процесу адаптації до дошкільного закладу.

В житті майже кожної дитини настає такий особливий етап, як входження її в нові умови життя – умови дитячого садка. На ступінь легкості, або, навпаки, важкості пристосування малюка впливають такі фактори: настрою батьків, соціальний досвід дитини, розвиток дій із предметами, рівень оволодіння мовою, рівень самостійності дитини, дотримання режиму дня вдома та дошкільному закладі.

Щоб зберегти психічне та фізичне здоров'я дитини, формування її первинної життєвої компетентності, - перш за все здійснюється через взаємодію з родинами вихованців. Родини майбутніх вихованців запрошуються на заняття. Казково обладнане приміщення, сучасний дизайн, різноманітне предметно-ігрове середовище, яке включає не

тільки сюжетні та розвивальні іграшки, а й звичайні побутові речі: кольорові мочалки, кришечки, прищіпки, застібки, ґудзики, дозволяють малюкам цікаво та корисно проводити час.

Формування первісних навичок соціалізації в системі всебічного розвитку у грі та різних видах діяльності, а саме: оздоровчої гімнастики, логіки, казкового світу, чарівної фантазії фарб і веселих ноток. Весь час поруч з дитиною знаходиться рідна людина, яка допомагає виконувати завдання, грається, спілкується.

Ігри з сухим та вологим піском, водою, мильними бульбашками допомагають знімати психічне напруження, а маніпулювання камінчиками, каштанами, крупою розвиває дрібну моторику рук дитини та сприяє розвитку мовлення й мислення. Вирішуючи проблему адаптації, великої уваги надаємо роботі з батьками, бо саме їхнє усвідомлення майбутніх змін, їхня турбота про емоційний стан, який переживатиме донька чи син, залишившись без рідних, визначатимуть особливості входження дитини в нові умови життя. Кожна дитина потребує емоційної участі батьків і родини у співпереживанні, у спів участі до своїх проблем і труднощів. Дитина завжди шукає у дорослого підтримки, втіхи, схвалення. Безліч запитань виникає у турботливих батьків: « Чи сподобається моїй крихітці у новому оточенні? Чи буде їй там зручно і комфортно? Чи знайде дитина собі нових друзів? Чи не буде весь час плакати і кликати маму і тата?».

На ці та багато інших запитань батьків доводиться розповідати на засіданнях консультативного пункту « Педагогічна вітальня ». Подолання труднощів періоду адаптації дітей до дошкільного закладу сприяють заняття з елементами тренінгу з батьками. Як неможливо навчитися кататися на велосипеді без велосипеда, так і батькам недостатньо тільки послухати чи прочитати про різноманітні ігри та вправи з дітьми. Треба відпрацьовувати ці вміння на заняттях, де робота проводиться в підгрупах. Рольові ігри, мозкові штурми, обговорення ситуацій, виконання домашніх завдань роблять заняття з батьками цікавими і захоплюючими.

На цих заняттях зростає довіра батьків до працівників дошкільного закладу, здатність розраховувати на їхню підтримку та допомогу. Батьки мають змогу спостерігати роботу фахівців, учитися в них і переносити нові знання у свої сім'ї.

Л і т е р а т у р а

«Психолог докiллiя» -№4 , листопад 2009.

«Довiдник для батькiв» - Н.В. Чуб

Радимо прочитати

Особливості адаптаційного періоду

Проблема адаптації до умов дошкільного навчального закладу виникає в дитини будь-якого віку, коли вона вперше приходить у ясла або дитячий садок. Для такої дитини все незвично: відсутність близьких, незнайомі дорослі, багато дітей, новий розпорядок дня, нове приміщення, незвичні умови. Нове життя потребує від дитини трансформації сформованого раніше стереотипу поведінки. Як відомо, він формується вже з перших днів життя в родині й до 2 – 3 років стає досить стійким. Така різка зміна звичних форм життя викликає насамперед нервово-психічне напруження, не завжди проходить без труднощів, а в деяких дітей супроводжується важкими емоційними переживаннями. У дітей у період адаптації можуть порушуватися сон, апетит, настрій, набуті раніше позитивні звички й навички, іноді підвищується температура тіла, може спостерігатися тимчасова втрата мови.

Як свідчать педагогічні й медичні дослідження, характер і тривалість адаптаційного періоду залежить від таких факторів, як:

- вік дитини (важко адаптуються до нових умов діти у віці 10 – 11 місяців до 2 років; після 2 років діти значно легше пристосовуються до нових умов життя);
- стан здоров'я й рівень розвитку дитини (здорова, добре розвинута дитина значно легше переносить труднощі соціальної адаптації);
- індивідуальні особливості дитини (значною мірою поведінка дитини залежить від типу нервової системи);
- рівень тренуваності адаптаційних механізмів (діти, які до відвідування дитячого садка неодноразово змінювали умови життя, легше звикають до дитячого закладу);
- досвід спілкування з дорослими й однолітками (вміння позитивно ставитися до вимог дорослих і адекватно спілкуватися з іншими дітьми).

У результаті комплексних досліджень було виділено три фази адаптаційного процесу:

1. Гостра фаза супроводжується різноманітними змінами в соматичному стані й психічному статусі, що призводить до зниження ваги, частих респіраторних захворювань, порушень сну, апетиту, регресу в мовному розвитку (фаза триває близько одного місяця).
2. Підгостра фаза характеризується адекватною поведінкою дитини, зменшуються порушення й проявляються тільки за окремими параметрами, на тлі вповільненого темпу розвитку, особливо

психічного, порівняно з середніми віковими нормами (фаза триває 3 – 5 місяців).

3. Фаза компенсації характеризується прискоренням темпу розвитку, і діти до кінця навчального року переборюють відзначену вище затримку розвитку.

У свою чергу, гостра фаза має три ступені адаптації: «легку», «середню» й «важку».

При легкій адаптації негативний емоційний стан дитини триває недовго. У перші дні в неї погіршується апетит і сон, вона з небажанням грається з іншими дітьми. Мова загальмовується, але дитина може виконувати вказівки дорослого. Під час подальшого звикання до нових умов усі ці явища зникають протягом першого місяця перебування дитини в дитячому закладі. Захворювання не більше одного, триває не більше 10 днів, без ускладнень. Вага без змін. Ознаки невротичних реакцій і змін у діяльності вегетативної нервової системи відсутні.

При середній адаптації емоційний стан дитини нормалізується повільніше. Сон і апетит відновлюються лише через 20 – 40 днів. Настрій нестійкий протягом місяця, щодня плаче. Поведінкові реакції відновлюються на 30-й день перебування в ДНЗ. Ставлення до дітей, як правило, байдуже, але може бути й зацікавлене. Мова або не використовується, або мовна активність сповільнюється. Під час гри дитина не використовує набуті навички, ігри ситуативні. Ставлення до дорослого вибіркове. Протягом першого місяця дитина хворіє, як правило, гострими респіраторними інфекціями. Захворювання триває 7 – 10 днів і завершується без ускладнень. Вага не змінюється. З'являються ознаки невротичних реакцій: вибірковість у взаєминах із дорослими й дітьми, спілкування тільки в певних обставинах. Зміни вегетативної нервової системи: блідість, тіні під очима, палаючі щоки, діатез – протягом одного-двох тижнів.

При важкій адаптації емоційний стан дитини нормалізується досить повільно. Іноді цей процес триває кілька місяців. Дитина погано засинає, сон короткий, плаче уві сні, прокидається із слізьми; значно зменшується апетит, можлива відмова від їжі, невротичне захворювання, функціональні порушення шлунково-кишкового тракту. Не грається з дітьми або проявляє агресію. Відмовляється від участі в грі. Мовою не користується, або спостерігається затримка мовного розвитку. Гра ситуативна, короткочасна. За цей період дитина або хворіє ще раз, нерідко зі значними ускладненнями, або проявляє стійкі порушення поведінки (намагається сховатися, куди-небудь вийти, сидить і кличе маму тощо). У таких дітей бурхлива негативна емоційна

реакція й негативне ставлення до дитячого закладу, що спостерігається в перші дні, часто змінюється млявим, байдужим станом.

Легку адаптацію й у певних випадках адаптацію середнього ступеня можна вважати закономірною реакцією дитячого організму на змінені умови життя. Важка ж адаптація свідчить про надмірні психоемоційні навантаження на організм дитини й вимагає відповідної уваги як від вихователя, так і від практичного психолога.

Соціальна адаптація дітей з особливими потребами.

Життя людини від самого початку і до кінця є адаптацією до середовища.

Соціальна адаптація – це інтерпретація людини в суспільство, у процесі якої відбувається формування самосвідомості та рольової поведінки, здатності до самоконтролю й адекватних зв'язків і стосунків.

Психологічна адаптація здійснюється шляхом пристосування людини до наявних у суспільстві узгодження індивідуальних цінностей і переконань та суспільних норм.

Соціальна адаптація – активний процес пристосування до соціального середовища, спрямований на збереження та формування оптимального балансу між людиною, її внутрішнім станом і навколишнім середовищем тут і тепер та з перспективою на майбутнє. Успішність адаптації не так від особливостей та об'єктивних властивостей ситуації, як від особливостей і наявності індивідуальних ресурсів, адекватності й ефективності стратегій їхнього застосування. Важливу роль у процесі адаптації відіграють особистісні якості педагога, його чутливість до іншої людини, гуманність у помислах і діях.

Вихователь- головна фігура педагогічного процесу. Його особистий приклад – могутній фактор виховного впливу. Завдяки спілкуванню з дітьми педагог виховує їх не тільки словами, але й своєю особистістю. Не менш важливими є вимоги вихователя у процесі взаємодії з дитиною з особливими потребами. Вони передбачають глибокі знання індивідуально-психологічних особливостей дітей з особливими освітніми проблемами. Емоційна рівновага цієї категорії вихованців перш за все досягається за умов, коли під час розмови вихователь сідає на одному рівні з дитиною, щоб вона могла дивитися йому у вічі, і розмова була довірчою, та відбулося зняття нервово-психічного напруження завдяки дотикам (вихователь повільно та ніжно бере руки

вихованця у свої руки і при потребі їх гладить). Під час бесіди педагог не повинен говорити голосно, адже дитина здебільшого прихильно реагує на нормальний, а не на гучний тон. Приємний голос справляє заспокійливий, пом'якшуючий ефект на вразливу психіку дошкільника, особливо в період соціальної адаптації.

Діти з особливими освітніми потребами дуже чутливі, емоційні і тонко відчують, коли педагог ставиться прихильно до їхніх почуттів, думок, ідей. Тому вихованців заспокоюють підбадьорливі коментарі вихователя, наприклад: « Мені подобається, як ти використав жовтий колір у своєму малюнку», « Ой, я бачу, що в тебе багато ідей», «Молодець, добре міркує!» тощо. Водночас необхідно уникати запитань, на які дитина могла б відповісти одним словом «так» або «ні».

Одним із методів досягнення емоційної рівноваги дитини є подолання її невпевненості та відчуття страху перед навколишнім середовищем. Вихователь може допомогти малечі у процесі малювання фарбами, олівцями, фломастерами, крейдою звільнитися від страху, напруження, негативних переживань. Задля цього можна запропонувати різні теми малюнків: «Коли я вдома один», «Я засмучений», «Що мені снилося?», «Ми радіємо», «Мій страх» тощо. Головне, щоб дитина усвідомила свої переживання і спробувала передати їх на папері.

Розвиток емоційної сфери дошкільників з особливими освітніми потребами відбувається завдяки розширенню уявлень малюків про світ людських почуттів: радості, інтересу, подиву, горя, презирство, страху, провини, сорому, заздрості, жадібності, прикрості, гніву. Старших дошкільників важко навчати розпізнавати почуття, передавати їх мімікою, жестами, пов'язувати з певними життєвими подіями, відтворювати у грі або в малюнках. Важливим аспектом співіснування в колективі ровесників є вміння дітей емоційно адекватно реагувати на подію, вчинок, результат діяльності. Закономірно, що педагог має вправляти дітей дошкільного віку в умінні правильно переживати як перемогу, так і програш, формувати помірковане ставлення до труднощів, оптимістичне ставлення до необхідності їх долати. Зміст педагогічної роботи, спрямованої на забезпечення емоційної рівноваги вихованців з особливими освітніми потребами, включає виховання сили волі дошкільників, корекцію їхніх проявів довільної поведінки. Педагог має відмовитися від практики звичного оцінювання кінцевих результатів праці, акцентуючи увагу дітей на процесі подолання труднощів.

Важливим моментом у створенні комфортних умов перебування дітей з особливими потребами в дошкільному закладі є надання їм можливості періодично розвантажуватися, розслаблятися. Для цього можна використати ігри у «клякси» або ігри з папером, які сприяють релаксації. Для зняття агресії, звільнення від негативних емоцій слід боксувати гумову грушу. Ще можна запропонувати дитині виконати певні фізичні вправи, танцювальні рухи.

Отже, важливим чинником соціальної адаптації дітей з особливими потребами в дошкільному закладі є забезпечення їх емоційної рівноваги. Пріоритетна роль у цьому питанні належить вихователю, адже саме він несе відповідальність за ефективність педагогічної взаємодії.

Психологи і педагоги стверджують, що соціалізація дошкільника з обмеженими можливостями слід формувати шляхом зближення дошкільних форм організації та методів навчання з можливостями вихованця.

Педагогічний вплив на дітей з особливими потребами.

Методика педагогічного впливу є системою засобів організації різнопланової діяльності дітей, що забезпечує її різнобічний розвиток. Розрізняють такі види засобів: гра, слово, музика.

Провідною діяльністю дітей дошкільного і молодшого шкільного віку є гра. Наукові дослідження свідчать, що існують відмінності в кількості та якості та якості ігрових умінь у дітей із вадами та їхніх здорових товаришів. У малюків з особливими потребами гірше розвивається символічне мислення. Наприклад, вони можуть вимагати для гри іграшковий телефон, тоді як їхні однолітки без вад уже використовують еквіваленти – слова, дії, що зображають розмову по телефону, або символічні об'єкти, наприклад, дерев'яний кубик.

У дітей із вадами спостерігається затримка розвитку соціальних умінь, необхідних для гри. Вони можуть брати іграшки в рот чи намагатися замінити рольову гру фізичною, їхні розваги можуть бути хаотичними або нецікавими. Деяким малятам із вадами властиво повторювати ті самі дії, наприклад, гойдати, крутити предмети чи тримати їх перед своїм обличчям. Усі ці види поведінки можуть перешкоджати дітям брати участь у змістовній грі з новими об'єктами, а також заважати соціальній взаємодії малят з однолітками. Набуття необхідних ігрових навичок дітьми з вадами слід розглядати як першорядне завдання. Під час оцінювання дитини цьому питанню потрібно приділяти велику увагу і розробляти такі завдання та види діяльності, які допомагали б дітям природним шляхом оволодіти вміннями.

Поєднання слова, музики та руху (різноманітні ігри і фізкультхвилинки)

дають нам новий напрям колекційної роботи – логоритміку. Включення логоритмічних складників у будь-яку форму роботи вихователя, логопеда сприятиме корекції дитини з різноманітними відхиленнями розвитку, порушеннями мовлення.

Виховання емпатії у дітей

Важливою ознакою зрілого громадянського суспільства є його гуманність, яка постійно реалізується її носіями - членами цього суспільства - через ставлення один до одного, до більших об'єднань людей, до природного довкілля

Тотальна гуманізація життя пов'язана насамперед з поліпшенням людських взаємин. У цьому контексті великого значення набуває проблема розвитку та виховання почуттєвої сфери особистості. Найвищі почуття, особливо моральні, що характеризують високорозвинену в духовному сенсі людину, надихають її на великі справи та благородні вчинки, не даються дитині в готовому вигляді від народження. Вони формуються батьками, родиною, навчальним закладом, суспільством...

Робота із сім'ями дітей є однією з важливих ланок просвітницької діяльності педагогів. Іноді педагогам досить складно встановити позитивні та результативні контакти з батьками. Пропонуємо поради, які сприятимуть спільній роботі та виникненню довірливих взаємин між батьками та педагогами: Поважайте батьків. Виявляйте повагу та зацікавленість.

Заохочуйте співробітництво. Залучайте сім'ї до участі в житті дошкільного закладу. Висловлюйте батькам свої пропозиції щодо їх участі в житті дошкільного закладу.

Використовуйте різноманітні форми залучення батьків, будьте творчими та дипломатичними.

Кожна сім'я має свої інтереси та можливості, і те, що може бути прийнятним для однієї сім'ї, для іншої зовсім непридатне. Батьки самі мають вирішувати, яка участь у роботі для них краща. Слід переконатись у розумінні дорослими, що будь-яка допомога корисна й цінна.

Будьте терплячими.

Залучення батьків до виховного процесу може викликати труднощі як з боку батьків, так і педагогів, тому на розвиток нових стосунків знадобиться певний час. Співробітництво з батьками зміцнюється тоді, коли воно базується на досягненні невеликих проміжних успіхів протягом тривалого часу.

Звертайте увагу на емоційний зв'язок між дітьми та батьками.

Навіть досвідченим батькам необхідно мати підтвердження того, що вони правильно виховують своїх дітей.

Підтримуйте з батьками систематичний і тісний взаємозв'язок.

Намагайтеся кожного тижня зустрічатися з батьками для індивідуальних бесід.

Висловлюйте свою дружелюбність.

Дайте батькам зрозуміти, що високо цінуєте їх участь у житті класу. Намагайтеся залучити до роботи всю сім'ю.

Шукайте творчі шляхи співробітництва не тільки з мамами, а й з татами, з іншими членами сім'ї.

Підтримуйте конфіденційність.

Довіра - важлива умова виникнення та становлення дружніх зв'язків.

У кожному дошкільному закладі існує своя, вивірена практикою та досвідом система батьківської освіти, метою якої є підвищення потенціалу сімейного виховання й удосконалення його реалізації. Перед педагогами стоїть завдання актуалізувати проблему емоційного розвитку дитини в сім'ї, розширити знання батьків, підказати шляхи та засоби такої роботи в сім'ї. Найбільш природним є включити питання емоційного розвитку дітей у розділ, присвячений виховній діяльності сім'ї. Формами підготовки батьків до виховання в їхніх дітей емпатії до однолітків найкраще слугують бесіди, семінари, обмін досвідом, диспути, обговорення тверджень виховного змісту.

Організаційні умови проведення занять. Для того щоб успішно провести зустріч із батьками, слід створити комфортну, невимушену атмосферу. Помічено, що цьому може сприяти застосування нетрадиційних методів знайомства учасників заняття. Наприклад, можна запропонувати батькам, називаючи своє ім'я, пригадати, як їх називали в дитинстві, розповісти про свої улюблені страви, квіти, музичні вподобання тощо. Слід проявляти творчість у пошуках методів представлення батьків та їх урізноманітнення. Батьки мають залучатися до активного обговорення питань, які висувуються як предмет розмови. Цього можна досягти, якщо питання вимагатимуть розгорнутих відповідей. Корисно ділити учасників заняття на пари або невеликі групи, в яких батьки, відчуваючи себе вільно й невимушено, могли би висловити власну точку зору.

Приміщення, в якому проводиться зустріч, має бути зручним і затишним. Стільці можна поставити по колу, щоб усі присутні бачили один одного й відчували своє включення в обговорення. Бажано використовувати наочність, відео-, роздаткові матеріали для підкріплення виступів. Обов'язково мають включатись розважальні та ігрові моменти. Запрошуючи батьків на зустріч, слід звертатись персонально до кожного з них. Плануючи зібрання, слід передбачити час для того, щоби батьки могли поспілкуватись між собою, ознайомитися з підготовленою наочністю.

Пропоную використати поради батькам, які можна оформити у вигляді стіннівки або окремих пам'яток:

Радійте своїй дитині!

Розмовляйте з дитиною спокійно.

Будьте терплячими.

Намагайтеся кожного дня читати разом з дитиною.

Заохочуйте зацікавленість і фантазії дитини.

Піклуйтесь про те, щоб дитина мала можливість отримувати нові враження, які можуть стати джерелом її фантазій, мрій.

Купуйте книжки, платівки чи касети з улюбленими казками, піснями дитини. Хай вона насолоджується ними.

Якщо дитина зацікавилася чимось і почала колекціонувати щось - залучайтеся до її улюбленої справи та допомагайте їй.

Відвідуйте разом з дитиною музеї, виставки, бібліотеки.

Намагайтеся ставитись до всього з гумором!

Намагайтеся не відволікатись, не зупиняти, не переривати дитину, не підганяти її, говорячи, що ви все зрозуміли, поки дитина не розповість вам до кінця свою історію. У жодному разі не можна допустити, щоб дитина запідозрила, що вас не цікавить те, про що вона розповідає. Бажано не примушувати дитину робити щось, коли вона втомилася, схвильована або коли її щось відволікає.

Бажано не задавати дитині надто багато запитань.

Намагайтеся не примушувати дитину робити те, до чого вона не готова.

Не можна постійно виправляти дитину, повторюючи: «Не так», «Перероби це».

Намагайтеся не заперечувати, наприклад, «Ні, вона не синя»; краще стверджувати: «Вона червона».

Бажано не критикувати дитину навіть наодинці, а тим більше у присутності інших людей.

Намагайтесь не встановлювати для дитини надто багато правил: вона просто перестане звертати на них увагу.

Бажано не зловживати стимулами для дитячих вражень - іграшками, поїздками та ін.

Намагайтесь не порівнювати дитину з іншими дітьми.

Дуже корисним, на наш погляд, є виготовлення плакату з текстом змісту книги «Діти вчаться тому, чого їх навчають» відомих американських психологів Нота Доброті й Харіуса Рейчел, який містить у собі квінтесенцію виховання:

Якщо діти живуть у критиці, вони вчаться осуджувати.

Якщо діти живуть у ворожості, вони вчаться битись.

Якщо діти живуть зі страхом, вони вчаться боятись.

Якщо діти живуть у жалості, вони вчаться жаліти себе.

Якщо діти живуть з насмішками, вони вчаться бути нерішучими.

Якщо діти живуть із заздрістю, вони вчаться зневірі.

Якщо діти живуть зі стидом, вони вчаться відчувати себе винними.

Якщо діти живуть із заохоченням, вони вчаться довірі.

Якщо діти живуть у терпимості, вони вчаться терпінню.

Якщо діти живуть із похвалою, вони вчаться бути вдячними.

Якщо діти живуть з визнанням, вони вчаться любити.

Якщо діти живуть зі схваленням, вони вчаться любити себе.

Якщо діти живуть з розумінням, вони вчаться цілеспрямованості.

Якщо дітей учать ділитись, вони вчаться бути щедрими.

Якщо діти живуть у чесності, вони вчаться бути правдивими.

Якщо діти живуть у справедливості, вони вчаться бути справедливими.

Якщо діти живуть у добрі та ввічливості, вони вчаться поважати.

Якщо діти живуть у безпеці, вони вчаться вірити в себе й довіряти іншим.

Якщо діти живуть у приязні, вони вчаться розуміти, що наш світ прекрасний.

У системі педагогізації батьків бесіда вважається однією з найбільш дієвих її форм. Діалог педагога з батьками і зворотний зв'язок з учасниками заняття сприяють більш швидкому знаходженню результативних шляхів виховання й розвитку в дітей емпатії до людей взагалі й однолітків зокрема. Основними частинами бесіди є: вступ, уведення в тему, постановка проблеми, основна частина, завершення бесіди та підбиття підсумків.

Орієнтовні теми бесід: «Емоційний розвиток дитини», «Шляхи та засоби виховання почуттів у дітей дошкільного віку» та ін.

Диспути є ефективним методом формування в батьків суджень, оцінок, переконань, які виникають у результаті зіткнення різних думок і точок зору у процесі його проведення. Тема та основні питання, які будуть обговорюватись, повідомляються батькам завчасно. Початок проведення: постановка проблеми, обґрунтування її актуальності, короткий аналіз, постановка ключового питання для обговорення. Коли проводиться диспут, батьки аналізують поняття, доводять і захищають свої погляди, намагаються аргументовано переконати своїх опонентів у хиткості чи хибності їх позиції. Педагог має слідкувати за коректністю висловів виступаючих, сприяти їхній відвертості та щирості.

Орієнтовна тема диспуту: «Дієве співчуття - допомога чи розбещення?»

Запитання для обговорення:

Що таке співпереживання та співчуття?

Чи потрібні вони кожній людині?

Коли і як треба допомагати іншому?

У яких випадках твердження, що допомога розбещує іншу людину, є

справедливим?
Найдієвіше форми співчуття.

Семінари значним чином активізують і стимулюють батьків, оскільки на них відбувається дискусійне обговорення їхнього власного досвіду виховання в дітей емпатії та самостійно опрацьованої інформації з цього питання. Колективне обговорення проблеми, свобода спілкування батьків між собою на семінарських заняттях створюють умови для утворення доброзичливих і щирих контактів. Виділяються такі організаційні етапи семінару: підготовчий (визначення тематики, розробка запитань, добір, формулювання завдань, розподіл запитань серед батьків, самостійна робота батьків, консультування батьків); основний (вступне слово вчителя - оголошення теми заняття, ознайомлення з ходом його проведення, уведення в тему; виступи батьків; запитання; спільне обговорення); заключний (підбиття підсумків, формулювання узагальнень).

Для проведення диспуту, семінару чи звичайного обговорення можна обрати деякі позиції змісту книжки згаданих вище американських психологів Нота Доброті й Харіуса Рейчел. Ефективною формою самостійної роботи є їх само діагностика щодо здатності до емпатії. Для цього батькам слід запропонувати зробити в домашніх умовах тестування - само дослідження властивих їм емпатійних тенденцій.

Формування батьківської компетентності

Дитинство – це особливий етап розвитку суспільства. Сучасна наука має численні дані про визначну роль періоду дошкільного дитинства в житті кожної людини. Саме в цей період формуються психологічні новоутворення, які надають можливості здійснювати всебічний гармонійний розвиток дитини. На характер та зміст окремих періодів дошкільного дитинства в першу чергу впливають конкретні соціально-економічні умови та етнокультурні особливості суспільства, в яких

зростає та виховується дитина, а також система організації та зміст дошкільної ланки освіти. Головним фактором впливу на дитину дошкільного віку виступають батьки та сім'я, які складають особливий предмет наукового аналізу сьогодення психологічної та педагогічної науки. Діти повинні виховуватись не для сьогодення а для майбутнього .Тому формування моральних основ дитячої особистості; сприяння вихованню доброї, чуйної, лагідної дитини; розвиток культури мовлення, спілкування і поведінку дитини; виховання потреб в самовдосконаленні та самовихованні - це і є принципом виховання дитини.

Дитина – особистість, яка здатна відчувати, переживати, сприймати, розмірковувати, хотіти, і, спираючись на свій унікальний досвід, мати свою власну точку зору, та вибирати, як їй поводити себе у тих чи інших ситуаціях. Надзвичайно важливо зрозуміти, як дитина бачить свою сім'ю, себе, як інтерпретує те, що відбувається. Саме її особистісне ставлення є результатом внутрішньої активності дитини, і має для неї певний сеанс, який не завжди є очевидним для оточуючих, але саме ставлення, а не зовнішні обставини визначають поведінку дитини, є основою розвитку її особистості. Почуття і переживання дитини є тим компасом, який допоможе досягти бажаної мети у вихованні. Дитина – це вільна особистість; виховання - це перш за все самовиховання батьків

Взаємодія дитини з батьками є перший досвід взаємодії з оточуючим світом. Цей досвід закріплюється і формує певні моделі поведінки з іншими людьми, які передаються з покоління в покоління. Батьками створюється певна атмосфера спілкування в сім'ї, де з перших днів життя малюка відбувається становлення його особистості. Контакти з дорослими вирішальним чином визначають направлення і темпи розвитку дитини. Між поведінкою батьків і поведінкою дітей просліджується певна залежність: «прийняття і любов» породжують в дитині почуття безпеки і сприяють гармонійному розвитку особистості, «явне відкидання» веде до агресивності і емоційного недорозвитку. Психологічна і педагогічна робота з дітьми не буде ефективною без допомоги та підтримки батьків.

В дошкільному віці дитина лише шукає характерні для неї засоби відношень з оточуючими, у неї виробляється стійкий особистісний стиль і з'являються уявлення про саму себе.

Емоційне відношення до життя, до людей, наявність або відсутність стимулів до інтелектуального розвитку, які формуються в цей час, залишають твердий слід на всій подальшій поведінці та образу думок людини.

Про важливість проведення психологічної роботи з родиною говорить той факт, що більшість батьків у теперішній соціальній ситуації не мають можливості приділяти достатньо часу спілкуванню зі своєю дитиною, відповідно, і культура родинного спілкування поступово звужується, що відображається на якості дитячо-батьківських відношень і, відповідно, на розвитку дитини.

Основні труднощі, з якими стикаються батьки:

- 1) нестача часу на спілкування з дитиною (за якою, можливо, ховається неусвідомлене невміння або небажання спілкуватися);
- 2) недостатність психологічних знань про особливість дитячого розвитку;
- 3) незрозумілість причин тієї чи іншої поведінки дитини;
- 4) ускладнення в виборі ефективних засобів виховного впливу;
- 5) складності само рефлексії своїх відношень з дитиною.

Виходячи з вищезгаданого, взаємозв'язок дитячо-батьківських відношень проявляється через:

- розширення можливостей розуміння своєї дитини;
- сумісну діяльність;
- проживання досвіду в групі;
- рефлексію і можливість отримання зворотного зв'язку.

Психологія розвитку дитини показує, що фактори, які впливають на становлення дитячої психіки, в одному випадку сприяють, а в іншому – перешкоджають оптимальному розвитку особистості дитини. Так, взаємовідношення в батьківській сім'ї, відношення до дитини з боку батьків можуть формувати ефективну потребністьно - мотиваційну систему дитини, позитивний погляд на світ і на самого себе, і ті ж самі фактори, але з іншим психологічним змістом можуть приводити до шкідливого розвитку потреб і мотивів, низької самоповаги, недовіри до оточуючих.

А. Болдуін виділив два стилі практики батьківського виховання – демократичний і контролюючий.

Демократичний стиль визначається наступними параметрами: високим рівнем вербального спілкування між дітьми та батьками, підключення дітей до обговорювання сімейних проблем, урахуванням їх думок, готовністю батьків прийти на допомогу, якщо це потрібно, одночасно з вірою в успіх самостійної діяльності дитини, обмеженням власної суб'єктивності в баченні дитини.

Контролюючий стиль включає значні обмеження поведінки дітей: чітке та ясне пояснення дитині сенсу обмежень, відсутність незгод між батьками та дітьми з приводу дисциплінарних заходів.

Виявляється, що в родинях з демократичним стилем виховання діти характеризуються менш вираженою здатністю до лідерства, агресивністю, прагненням контролювати інших дітей, але самі ці діти важко піддаються зовнішньому контролю. Діти також відрізняються гарним фізичним розвитком, соціальною активністю, легкістю вступу в контакти з однолітками, проте їм не притаманні альтруїзм, сенситивність і емпатія.

Діти батьків з контролюючим стилем виховання слухняні, піддаються навіюванню, боязливі, не дуже наполегливі в досягненні власних цілей, неагресивні.

При змішаному стилі виховання дітям притаманні навіюваність (внушаемость), слухняність, емоційна чутливість, не агресивність, відсутність допитливості і оригінальності мислення, бідна фантазія. У зв'язку з цим Д. Боумріном було виділено три групи дітей: компетентні, які уникають та незрілі.

Компетентні – з стійко гарним настроєм, впевнені у собі, з добре розвиненим самоконтролем власної поведінки, вмінням встановлювати дружні стосунки з однолітками.

Які уникають – мають переважно сумно-сумний настрій, важко встановлюють контакти з однолітками, уникають нові ситуації.

Незрілі – невпевнені в собі, з поганим самоконтролем, з реакціями відмови у фрустраційних ситуаціях.

Автор виділив також чотири параметра зміни батьківської поведінки, які відповідають за описані вище параметри дитячих рис.

1. Батьківський контроль: при високому балі за цим параметром батьки віддають перевагу діям, що мають великий вплив на дітей, здатні наполягати на виконанні своїх вимог, послідовні в них.
2. Батьківські вимоги, які спонукають до розвитку у дітей зрілості, батьки намагаються, щоб діти реалізували свій потенціал.
3. Способи спілкування з дітьми під час виховного впливу: батьки з високим балом за цим показником прагнуть використовувати переконання для того, щоб добитися слухняності, обґрунтовують свою точку зору, одночасно готові обговорювати її з дітьми.
4. Емоційна підтримка: батьки здатні виявляти співчуття, любов і тепле ставлення до дитини.

Виявилось, що комплекс рис компетентних дітей відповідає наявності в батьківському ставленні всіх чотирьох параметрів – контролю, вимогливості до соціальної зрілості, спілкування та емоційної підтримки, тобто оптимальною умовою виховання є поєднання високої вимогливості і контролю з демократичністю і прийняттям. Батьки дітей

які уникають та незрілих мають більш низький рівень всіх параметрів, ніж батьки компетентних. Крім того, для батьків дітей які

Дитина раннього віку: психологічний портрет

Ранній вік — своєрідний і неповторний етап у житті людини. "Те, чого дитина не набула в ранньому дитинстві, надовго залишається прогалиною в наступні періоди, а подекуди й на все життя", — писав один із фундаторів теоретичних досліджень раннього дитинства М. Щелованов. У ранньому дитинстві закладаються основи всього подальшого розвитку людини. Дорослі проблеми дитячого розвитку. Особливості та рівень розвитку дитини визначають умови її життя, виховання, навчання насамперед у родині, бо саме мама і тато є першими вихователями маленької людини. Сучасне життя зумовлює великі відмінності в тому, як виховуються діти в різних сім'ях, яких знань та вмій вони набувають.

Сьогодні в дитячому садку в групах дітей третього року життя можна зустріти, наприклад, малюка, який легко називає числа від 1 до 100 (мама вважає цей простий перелік чисел умінням лічити), але не вміє вдягатися, зовсім не орієнтується у кольорах, формах, величинах предметів, не вирізняє їх як особливі ознаки і не може знайти серед предметів однакові за певною ознакою тощо. Або дитину, що знає кілька десятків англійських слів — назв предметів, проте не має елементарних навичок спілкування з близькими дорослими й однолітками, в якій відсутні відображу-вальні ігрові дії з іграшками, навіть образними.

Або ж мати скаржиться: "Іграшки його зовсім не цікавлять. Не просто не грає, а навіть не дивиться. Ми в дитячий садок їх уже дві сумки віднесли, але син і на нові уваги не звертає!" "Чим він цікавиться?" — запитує психолог. "Полюбляє спостерігати за мною на кухні, а як заволодіє якоюсь банкою чи коробкою, то вже радості немає меж. І гримить, і стукає, і кидає..." "Його неможливо стримати, — каже інша мама. — Йому потрібно все, все дістати, взяти, обдивитися, постукати, кинути, скласти у вазу свої кубики і слухати, які звуки видає утворений таким чином інструмент. Щодня щось б'ється, ламається! І сварити його вже несила. А чим далі, то ще й якась агресія з'являється". На жаль, почасти саме батьки, їхні "дорослі" негаразди, незнання особливостей нервово-психічного розвитку дитини та її виховання призводять до проблем та вад у розвитку малюка. Серед сучасних батьківських негараздів, які провокують проблеми дітей, можна назвати такі:

- ◆ Знервованість батьків, пов'язана з виконанням професійних обов'язків та сімейними справами.
- ◆ Небажання змінити свій спосіб життя після народження дитини (пристосування малюка до режиму дорослих; надранній вихід мами на роботу і перекладання догляду за дитиною та її виховання на бабусю чи няню; відмова від грудного вигодовування; постійне використання памперсів аж до 3-4 років тощо).
- ◆ Нерозуміння масштабності раннього дитинства, а звідси — надання переваги догляду за малюком перед його вихованням та розвитком.
- ◆ Надмірна заклопотаність хатніми справами, а як наслідок — звинувачення малюка у неслухняності, вередуванні, невмінні почекати або зайняти себе самотійно.
- ◆ Елементарна педагогічна неграмотність батьків: постійна тривожність ("чи правильно розвивається мій малюк"), але без намагання якось змінити ситуацію на краще; завищені вимоги до розвитку дитини; або, навпаки, знижені: милування малюком, уседозволеність.
- ◆ Покарання, в тому числі й фізичне, залякування, підвищений тон як норма спілкування з дитиною.

- ◆ Небажання та невміння взаємодіяти з дитиною, виходячи з її інтересів, уподобань тощо.
- ◆ Налаштованість батьків у вихованні та розвитку дитини на виконання власних бажань, потреб, нереалізованих у власному дитинстві (навчання англійської мови, орієнтування на свої уподобання під час купівлі іграшок; надмірне загартування без урахування при цьому бажань дитини), що й призводить до негативних емоційних переживань.
- ◆ Надання переваги надранньому навчанню, зокрема читання, математики, іноземної мови, — уже з 2-3 років. Некритичне слідування "моді" у розвитку дітей.
- ◆ Конфліктні стосунки у сім'ї.
- ◆ Розлучення батьків та повторні шлюби тощо.

Отже, багато труднощів у розвитку малюків зумовлені проблемами самих дорослих. А нехтування закономірностями психічного розвитку призводить до значних викривлень у становленні психіки маленької дитини. Наприклад, незнання сензитивних періодів розвитку (тобто таких, що є найсприятливішими для становлення певних життєвих функцій) та ігнорування прихованих, але наявних можливостей може призвести до їх згасання. Надолужити це пізніше можна, по-перше, лише частково, а по-друге, — це забере час, відведений природою для формування інших умінь і навичок. Тому дуже важливо піднести в очах сім'ї значущість раннього дитинства, довести його самоцінність як базисної підвалини всього подальшого розвитку людини. Найоптимальніший шлях — підвищення психологічної культури та педагогічної грамотності батьків.

Дитина четвертого року життя: психологічний портрет

За перші три роки свого життя дитина встигає пройти величезний шлях у своєму розвитку, і на кінець третього року вона вже готова піднятися на новий щабель дитинства.

Найбільш важливе досягнення чотирирічної дитини полягає в тому, що дії дитини набувають цілеспрямованого характеру. Займаючись різними видами діяльності — грою, малюванням, конструюванням, а також у повсякденній поведінці діти починають діяти відповідно до

поставленої мети, хоча через нестійкість уваги вони можуть і забути про неї, оскільки відволікаються, залишають одну справу заради іншої. Але з поступовим оволодінням технікою дій дитина стає сміливішою та самостійнішою; цьому сприяє повсякденна практика. У чотири роки дитина вже може багато зробити сама, не чекаючи і не вимагаючи допомоги з боку дорослих (наприклад, бачить, що вода пролита на столі, сама бере ганчірку і витирає).

Загальну картину фізичного розвитку чотирирічної дитини можна змалювати так: порівняно з першими трьома роками життя темпи росту уповільнюються, малюк не так швидко додає у рості і вазі. Протягом року маса тіла збільшується на 1,5—2 кг, зріст на 5—7 см; у чотири роки маса тіла дитини становить близько 16,5 кг, зріст — 102 см.

Саме з цього віку починається помітне накопичення м'язової сили, збільшується витривалість, зростає рухливість. Важливо звернути увагу на те, що кісткова система зберігає ще в окремих місцях хрящову будову (кисті рук, кістки гомілки, деякі частини хребта). Це свідчить про те, як важливо постійно слідкувати за правильним положенням тіла дитини під час сну тощо.

Нервова система малюка також найбільш вразлива і вимагає дбайливого ставлення до неї з боку дорослих. У чотири роки відбуваються істотні зміни в характері і змісті діяльності дитини, у розвиткові окремих психічних процесів, у стосунках з людьми.

Великого значення набувають у розвиткові дитини творчі ігри, коли дитина бере на себе певну роль і підпорядковує їй свою поведінку. В цих іграх виявляється інтерес дитини до світу дорослих, які для неї є взірцем поведінки. Спільні ігри дітей починають переважати над індивідуальними та іграми поруч, проте достатньої погодженості між учасниками ще немає, і тривалість гри невелика. Ігри у цьому віці не зберігають довгий час один і той же сюжет. Він легко і швидко міняється. Варто дитині побачити, як хтось з ровесників грає з якоюсь іграшкою або згадати, як минулого разу, наприклад, прикрашали ялинку чи займались «навантаженням дров» на машину, або якусь іншу подію, як почата гра припиняється і дитина швидко забуває, у що вона зовсім недавно грала. Гра йде стрибкоподібно, один сюжет швидко змінюється іншим. Навколишнє життя відтворюється в іграх дітей дуже злито та нероздільно. (Наприклад, зображуючи літак, дитина сидить на кубиках, тримає у руках кубик з будівельного матеріалу та «гуде». Тут злилися разом і образ літака, і образ пілота; його дії та звук мотора. Так і не зрозуміло, що ж дитина відтворила у своїй грі?).

Оця злитість образів у грі є дуже характерною для малюків. Її знаходимо і в інших видах діяльності дитини, наприклад, під час відтворення складних сюжетів малюнка або розповідання чогось. В іграх малюків яскраво виявляється нестійкість їхньої уваги, підвищена емоційна збудженість. Здатність до вольових зусиль ще дуже слабо розвинута у чотирирічного дошкільника. Але граючись у пілота або міліціонера, лікаря або продавця, дитина вимушено обмежує, стримує себе тією роллю, якої вимагає гра і саме так вправляється у вольовій витримці. Перераховані особливості свідчать про своєрідну психіку дитини. Знання цих особливостей підказують і вихователю і батькам, що треба робити, як керувати дитячими іграми, щоб забезпечити найкращі умови для розвитку маленьких дітей. Дитина часто ще не вміє гратися, вона не народжується з цією здатністю, тому дорослому потрібно навчити її цієї діяльності. Роль вихователя і батьків тут повинна бути більш активною (потрібно стимулювати, підказувати тему гри, організовувати діяльність дитини і включати її у спільну гру з кимсь з дітей тощо).

У зображувальній діяльності і конструюванні діти переходять до обдуманого зображення предметів, хоч засоби реалізації задуму ще недосконалі. У малюванні можливості дитини починають визначатися графічними образами, уявленнями про те, яким зображуваний предмет має бути на папері. Поступово кількість графічних образів зростає, відповідно розширюється і діапазон зображуваних дитиною предметів. У процесі гри, малювання чи конструювання дитина ознайомлюється з властивостями предметів, розвиваються її сприймання, мислення, уява тощо.

Дитина п'ятого року життя — психологічний портрет

Характерним для п'ятого року життя дитини є вдосконалення узгодженої діяльності різних органів чуття. Тому важливими для розвитку є вправляння в словесному супроводі ігрових дій, сприйманні пояснень дорослого в процесі виконання гімнастичних вправ, зображувальної діяльності і навіть одягання. Вдосконалення механізму узгодження діяльності двох сигнальних систем є фундаментом для розвитку самостійності дій і мислительних операцій. На п'ятому році життя особливо відчувається перевага збудження над процесами гальмування, що при найменшому порушенні умов життя призводить до бурхливих емоційних реакцій. Є небезпека закріпити підвищену нервову збудженість. Слід пам'ятати, що слабкість гальмівних процесів впливає на характер формування системи вмінь і

навичок. Сам же процес їх формування повільний, тривалий, вимагає від дорослого терпіння, чуйності. Для розвитку психічних процесів у цей період характерним є зростання довільності, цілеспрямованості сприймання, пам'яті, уваги. Продовжує вдосконалюватись наочно-образне мислення. Особливу роль відіграють різноманітні сприймання. Так до п'яти років діти повинні навчитися розрізняти всі звуки рідної мови, порівнювати їх за висотою; оволодіти вмінням виділяти ритм, тембр голосу, силу звучання; розрізняти і запам'ятовувати пісні, вірші, прозу. Зростають можливості зорового аналізатора. Діти навчаються розрізняти всі основні кольори, відчувати проміжні. Оволодівають повним набором еталонів форми предметів. Удосконалюється уявлення про співвідношення предметів за розмірами: шириною, висотою, довжиною (можуть «на око» встановлювати відношення між п'ятьма предметами за цими вимірами). Активно формуються просторові уявлення. Сприймання узгоджується з практичними діями, що є фундаментом для формування різноманітних обстежувальних дій. Останні є суттєвим компонентом діяльності і найважливішим показником її успіху. Найкращими для сприймання, запам'ятовування продовжують бути діючі об'єкти; їх функціональні ознаки особливо приваблюють дітей. Якщо до цього часу дитину переважно вабили самі предмети, то на п'ятому році життя помітним стає інтерес не до самого предмета, а до способу його використання, механізму побудови, призначення. В умовах цілеспрямованого задоволення такого інтересу пізнавальні мотиви починають виступати головною рушійною силою пізнавальної активності дитини.

Починається розвиток довільного відтворення, а згодом і довільного запам'ятовування. В умовах емоційно близької мотивації та осмислення з допомогою дорослих діти оволодівають окремими прийомами довільного запам'ятовування (повторення, елементарна систематизація матеріалу). Збільшується не лише обсяг, а й зміст запам'ятовування. Так, переказуючи казку, діти не лише відтворюють основні події, а й вдаються до подробиць, передають пряме і авторське мовлення. Відчутно зростає і стійкість уваги. Проте цей процес перебуває у прямій залежності від особливостей розвитку нервової системи дитини. Підвищена збудливість, знижена працездатність при кисневому голоді різко знижують стійкість уваги. Слід пам'ятати, що можливості довільної уваги в цьому віці ще надзвичайно обмежені, над її розвитком потрібно цілеспрямовано працювати.

Помітні зміни бачимо в сфері спілкування дітей п'ятого року життя з

оточуючими. Якщо у стосунках з близькими дорослими діти цього віку довірливі, спокійні і впевнені, зацікавлені в контактах з ними, то в присутності стороннього дорослого їм притаманні (як і дітям трьох-чотирьох років) сором'язливість, неспокійний стан. Проте наявна зацікавленість у контактах з новим дорослим. Психологи відзначають, що саме на п'ятому році життя найбільш зростає інтенсивність спілкування дитини з близькими дорослими при емоційно позитивному ставленні останніх до контактів з дитиною. Діти у взаємодії з близькими виявляють особливу, чутливість до настрою і характеру їхнього мовлення, рухів, до всієї гами експресивних засобів. Цю особливість дітей має використовувати вихователь для моделювання різних засобів співробітництва в специфічно дитячих видах діяльності. Саме за цих умов і діє найсильніший механізм вправлення— наслідування, завдяки чому діти починають усвідомлювати особливу роль ставлення у їхній взаємодії з дорослими. Такі довірливі, емоційно забарвлені стосунки близьких дорослих з дітьми і служать найдійовішим джерелом чуйності останніх, а пізніше і всієї гами емпатійних переживань.

Зазначені особливості знаходять свій вияв і в сфері спілкування дитини з однолітками. На фоні дальшого зростання потреби в співробітництві з ровесниками все виразніше виявляється потреба в доброзичливій увазі з боку товариства. Саме в цьому віці діти усвідомлюють місце в групі однолітків (товариша, а потім і своє). На цьому ґрунті чітко проглядається вибіркоче ставлення до партнера по спілкуванню. Не слід забувати, що і в цій сфері наявне розмаїття індивідуальних варіантів. Це знаходить свій вияв у тому, що одні діти в групі виявляють інтерес до вихователя, інші — замкнутість і відчуженість, одні — комунікативно активні, інші — обмежуються однослівним шептанням. За умов спілкування з новою людиною такі відмінності ще більш чіткі і різноманітні. Про це варто пам'ятати щораз, коли в групу до дітей приходять нова людина на підміну постійному вихователеві, коли проводяться різні обстеження з участю або в присутності сторонніх осіб. Та й повсякчасно вихователь, спілкуючись з такими сором'язливими дітьми, має бути особливо обережним. Украй неприпустимі зауваження типу «Сміливіше, що ти так соромишся...», «Роман у нас такий сором'язливий...», навіть коли це вимовляється доброзичливо. Це не підтримує дитину, відволікаючи від внутрішніх переживань, а, навпаки, фіксує на них увагу всіх, ускладнюючи труднощі самій дитині.

Не менш важливо тонко, тактовно й обережно втручатися у сферу спілкування таких дітей з однолітками. Тут бажано попереджати

конфлікти, ускладнення у спілкуванні. Саме довірливі стосунки з вихователем мають допомогти уникнути багатьох труднощів, допомогти будувати співробітництво в тій чи іншій діяльності так, щоб запобігти можливим негативним ситуаціям. У дітей п'ятого року життя характерним є більш активний відгук на запропоновану дорослим діяльність, поступом формування здатності самостійно визначати її мету. Здатність утримувати в пам'яті і реалізувати цю мету значно вища, коли є ігрова мотивація. Закладаються основи уміння керувати суспільно значимими мотивами діяльності, перші спроби планувати свою діяльність, самостійність виконаного етапу діяльності. Зростання самостійності проявляється і в характері мовного спілкування дітей у процесі гри, яка є важливим джерелом загального розвитку дитини саме на даному етапі дитинства. Цьому насамперед сприяє значне збагачення дитячого досвіду і водночас якісні зміни в пізнавальних психічних процесах. Так з'являються нові сюжети ігор; одна й та сама гра може повторюватись упродовж кількох днів з різними варіаціями сюжету. Це і є показник розвитку творчої гри і водночас поглиблення інтересу до певних сторін навколишнього життя. Якщо ж гра, повторюючись в одному і тому ж варіанті, швидко розпадається, бо стає нецікавою, то це свідчить, що діти не в змозі самі осягнути глибше той чи інший бік життя. Потрібне активне втручання дорослого, щоб дати новий поштовх грі, включити пізнавальну активність дітей, збудити творчу ініціативу. В цьому віці діти охоче починають вигадувати, особливо коли їх уважно слухають та ще й заохочують. Мудре керівництво дорослого, яке стимулює активність та ініціативність кожного учасника гри, робить гру неповторною школою життя дитини. Зароджується справжня спільна гра. Одним з джерел її розвитку є гама позитивних емоцій. Варто за допомогою спеціальних завдань створювати ситуації, які викликають почуття радості від гри разом. При цьому слід пам'ятати, що емоційна сфера дитини вимагає надзвичайно чуйного до себе ставлення. Тут особливо помітні індивідуальні відмінності. Наприклад, є діти, які вже тепер надають перевагу індивідуальній грі. Слід замислитись, чи треба таку дитину залучати до колективної гри. Чи може достатньо того, що вона бере участь у рухливих іграх, дидактичних тощо. Отже, гра має сприяти тому, щоб кожна дитина якомога повніше виразила себе вже на перших етапах свого розвитку. За таких умов гра і буде провідною діяльністю в житті дітей. Мовне спілкування стає основою встановлення дружніх стосунків у групі однолітків. Співробітництво дитини з дорослими в специфічних видах діяльності продовжує відігравати вирішальну роль у психічному

розвиткові.

У різних видах діяльності дитина починає виділяти мету і, підкоряючи їй свої дії, управляти поведінкою, доводити почату справу до кінця, долати перешкоди. Тут уперше з'являється усвідомлення смислового зв'язку речей і дій, одна дія починає підпорядковуватися іншій. Проте це можливо лише за умови, коли смисловий зв'язок між окремими діями виступає перед дитиною у конкретній формі. Цілком зрозуміло, що і в цьому процесі потрібна цілеспрямована увага дорослого. Лише в співробітництві з дорослим у дитини виробиться звичка до трудового зусилля, уміння оцінювати дії і вчинки. Для п'ятого року життя чи не найактивнішою є мовна діяльність дитини. Різко збагачується словник (в основному за рахунок конкретних найменувань, функціональних ознак і властивостей, слів-понять, що узагальнюють діяльність людей, дієслів, які визначають стани і переживання людини тощо).

Значимим для загального розвитку в цей період є те, що мовлення починає нести чи не найбільше навантаження щодо регуляції дитячої поведінки. Дитина набуває здатності підкоряти свої дії прийнятій програмі, контролювати її виконання у плані внутрішнього мовлення. Саме в цей період дошкільник чутливий до пояснювального мовлення (постійна потреба щось пояснити, попрохати, довести). Задоволення цієї потреби дорослим, достатня увага до мовного оформлення взаємин з дітьми є дійовим джерелом розвитку пояснювального мовлення. Таке непомітне для дитини самовправління у використанні найрізноманітніших граматичних форм набагато цінніше за будь-яке спеціально побудоване заняття. Зрозуміло, що і цей процес вимагає спеціального керівництва з боку дорослих. Нехтування необхідністю стимулювати мовний розвиток вже лише на цьому етапі може значно загальмувати весь процес формування чуття мови.

ПСИХОФІЗИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТИНИ-ШЕСТИРІЧКИ

Діти сьомого року життя здатні усвідомлювати своє становище в товаристві ровесників і дорослих, проявляють інтерес до інших людей, вміють спілкуватися. Вони здатні співпереживати, співчувати, допомагати; знають і виконують основні правила етичної поведінки і взаємодії в грі і побуті.

Першокласники здатні керувати своєю поведінкою, знають межі дозволеного, виконують вимоги дорослого. Вони з інтересом беруть участь в різних видах діяльності (навчальній, ігровій, трудовій). Добре орієнтуються не тільки в знайомій, але й в незнайомій обстановці.

Діти цього віку досить обізнані з предметами навколишнього світу, проявляють значний інтерес до нових знань, позитивно ставляться до нової інформації. Рівень розвитку мисленнєвої діяльності забезпечує можливість шкільного навчання. Найбільш характерні для дітей цього віку наочно-образне і дієво-образне мислення створюють передумови для формування логічної форми мислення.

Розумовий розвиток дітей сьомого року життя передбачає наявність певного словникового запасу (3,5 - 7 тис. слів), уміння правильно вимовляти всі звуки рідної мови і вміння робити найпростіший звуковий аналіз слів.

Достатньо розвинене в більшості дітей зорово-просторове сприйняття. Вони здатні характеризувати просторові відношення предметів (праворуч — ліворуч, над — під, зверху — знизу тощо), розрізняти просторове розташування фігур, деталей на площині. Діти цього віку розрізняють геометричні фігури, виділяють їх у предметах навколишнього світу; здатні класифікувати фігури за формою, розміром, кольором; розрізняють і виділяють букви і цифри, написані різним шрифтом, можуть подумки знаходити частини цілого, добудовувати фігури за схемою, конструювати їх із деталей.

Розвиток зорово-моторних координацій дозволяє дітям 6 років координувати свої рухи. Вони можуть змальовувати прості геометричні фігури, предмети, пересічні лінії, букви, цифри з дотриманням розмірів, пропорцій, співвідношення штрихів. Водночас для цього віку характерний слабкий розвиток моторики дрібних м'язів рук.

Розвиток слухомоторних координацій дозволяє розрізняти і відтворювати нескладний ритмічний малюнок, виконувати під музику ритмічні рухи тощо.

Діти цього віку здатні до довільної уваги, проте її стійкість ще невелика і багато в чому залежить від умов організації навчання та індивідуальних властивостей. Варто зазначити, що це стосується й однотипної діяльності.

Наприклад, дитина може активно займатися лише читанням, письмом, бесідою тощо не більше 10—12 хв. Враховуючи це, вчитель має урізноманітнити діяльність протягом одного уроку. Крім цього, важливо мати на увазі, що діти не здатні швидко і надто часто переключати увагу з одного об'єкта на інший (за урок — не більше трьох разів).

Особливості пам'яті такі: дитина не може одночасно сприймати більше двох об'єктів. У неї переважає мимовільне запам'ятовування, водночас вона здатна і до довільних дій пам'яті. Використання

наочних засобів навчання сприяє розвитку довільного запам'ятовування. Обсяг пам'яті різко зростає при активному й усвідомленому сприйманні і запам'ятовуванні.

Шестирічні діти здатні зосереджено, без відволікання займатися однотипною діяльністю 10—12 хв, що визначає вимоги до організації і структури уроку в першому класі.

Вікові особливості дітей сьомого року життя (складність довільної регуляції діяльності, швидка стомлюваність тощо) передбачають, що для них дуже складні статичні навантаження, обмеження рухового режиму, швидке переключення з одного виду діяльності на інший тощо.

Першокласники здатні точно виконувати інструкцію вчителя, якщо вона дана чітко й коротко, а також подано послідовність (алгоритм) дій. їм ще важко оцінити результат і якість своєї роботи, порівняти її з еталоном, самостійно виправити помилки і внести корективи під час діяльності. Однак у них поки переважає підвищена самооцінка, тому завдання вчителя — поступово і коректно формувати об'єктивну самооцінку школяра.

Варто пам'ятати, що діти цього віку емоційно ставляться до нейтральних результатів і невдач у своїй діяльності, вразливі до стилю поведінки дорослого щодо себе, емоційно (інколи неадекватно) реагують на його зауваження і критику своєї діяльності, вимагають постійної підтримки і схвалення.

Дитина в сімейних конфліктах

Існує класичне визначення поняття сім'ї як системи - чітко структурованого пристрої з безліччю елементів. І кожному елементу тут задана своя функція, і в цілому їхня робота спрямована на взаємодію, на здійснення життєздатності всієї системи.

Сім'ю можна порівняти також з живим організмом, в якому кожен член його виконує свою рольову функцію, свої обов'язки. Порушення такої ієрархії відносин веде до руйнування, дезорганізації системи. Сьогодні сімейний організм дає серйозні збої. Про це свідчить приголомшлива цифра: у нашій країні розпадаються 80% зареєстрованих шлюбів.

Сім'я є тим середовищем, де ми можемо реалізувати одну з головних людських потреб - потреба любові: любити і бути коханими. Але як часто в сім'ї на одну чашу ваг лягає любов, а на іншу конкуренція.

Дружина змагається з чоловіком у боротьбі за владу, за лідерство у відносинах, за першість у професійній сфері. «Ми з чоловіком безхмарно прожили 15 років сімейного життя, але якась тінь пробігла між нами, 2 роки між нами стоїть глуха стіна, у чоловіка не

складається бізнес, а в мене, навпаки, успішний кар'єрне зростання », - така ситуація не одинична, і в цих словах жінки звучить біль і крик про допомогу.

Статус чоловіка як глави родини за всіх часів зумовлював жізнеустойчивість сім'ї. Сьогодні поколивалися основи сім'ї, її традиційні цінності, головною складовою яких є верховенство чоловіка в будинку. Ситуація ускладнюється тим, що сучасний батько сімейства або багато працює для того, щоб забезпечити родину, чи не вважає за свій обов'язок заробляти кошти на життя сім'ї і не усвідомлює своїх сімейних обов'язків. Хоча в першому випадку чоловік відповідально підходить до ролі здобувача, але не завжди враховує іншу свою роль - Вихователя.

На Днями до мене на консультацію прийшла багатодітна мама. У них з чоловіком сім дітей. Доброчесна родина. Чоловік, крім основної роботи, допомагає храму. Турбує маму, що старший син дванадцяти років непосидючий, неуважний, пустує і погано навчається. Він розбиває вікно - хлопчика ставлять на облік в дитячу кімнату в міліції. Одиничний випадок, але до нього, на думку мами, причепилися і хлопчика без кінця клюють і в школі, і за її стінами. А хлопчисько хороший, ціла - Видно неозброєним поглядом. Мама б'ється з ним за навчання, практично всі вільний час витрачає на нього одного. На моє запитання: «А тато? яке він бере участь в цій ситуації? ». «Я йому вже не скаржуся», - відповідає мама, -- «Тому, що тато кричить і тут же за ремінь хапається, каже, що у нього немає сил по-іншому вплинути на сина ».

Тут у мене виникає питання: у чому ж тоді сенс життя? Чи в тому, щоб тільки працювати, і в храм ходити? А дитя хто виховає? Добре, якщо син у колонію не угодить. Все-таки важливіше, напевно, живу душу врятувати. Припускаю, Бог з нас не запитає, скільки і де ми працювали, а швидше за все, спроситися з нас за те, став Чи Людиною наша дитина.

Хлопчик повинен більшу частину вільного часу проводити з батьком, так він у щоденному спілкуванні вбере силу батька, сприйме риси його характеру, скопіює стиль його поведінки - батька, чоловіка, глави родини.

Хоча в цієї сімейної історії як-ніби-то немає того, хто кличе конфлікту між подружжям, він як би замаскований, але у подружжя не сформована єдина лінія виховання своїх дітей.

В інших більш гострих ситуаціях конфлікт між батьками розгорається по всіх фронтах: він у неповажне ставлення один до одного, у невмінні спокійно обговорювати проблеми, по втягування дітей у свої розгляду.

Діти дуже болісно сприймають розбіжності між батьками. І нерідко трапляється, вимушено стають на бік того з них, якого їм більше шкода, незважаючи на те, що люблять обох. Іноді батьки говорять: «Та він/вона нічого не помічає. Коли ми сваримося, відходить убік і грає в іграшки ». Але, повірте, безслідно для дитини не проходять ні буйні баталії між батьками, ні їх взаємна холодність і нерозуміння. Дитина йде просто в себе, витісняє почуття болю, але він може носити цю міну уповільненої дії в своєму серці все життя. Ці почуття, не виражені, що залишилися без реакції і не пережиті колись, відгукнуться потім, у взаєминах в своїй власній не батьківській сім'ї. Конфлікти в сім'ї - неминучі супутники нашого життя. Слово «конфлікт» в перекладі з грецької мови означає - зіткнення. Зіткнення різних думок, позицій, точок зору - це цілком природна річ. Але є два виходи з конфлікту -- позитивний і деструктивний. У перші дві сторони промовляють у мирній обстановці всі свої незгоди, намагаються зрозуміти іншого, поважаючи його думку. Такий спосіб виходу з конфлікту піднімає відносини на новий, більш високий виток розвитку. Лише правильно переживаючи і долаючи конфлікти, подружжя стають більш зрілими як особистості.

Спілкування з дитиною : завдання для дорослих

Спілкування є сполучною ланкою між людьми, сприяє знаходженню і передачі спільного між ними (або може бути). Причому це загальне може бути як щось виникло, тільки що, в процесі спільної діяльності, так і переданим через багато століть знання. Розвиток дитини багато в чому залежить від спілкування з дорослими, яке впливає не тільки на психічне, а й, на ранніх етапах, на фізичний розвиток дитини. З точки зору психології (наприклад, А. А. Леонтьєв) спілкування розуміється як процес встановлення і підтримання цілеспрямованого, прямого або опосередкованого тими або іншими засобами контакту між людьми, так чи інакше пов'язаними між собою в психологічному відношенні. Більш просте визначення дається М. І. Лісіна: спілкування-це взаємодія двох або більше людей, спрямоване на узгодження та об'єднання зусиль з метою налагодження відносин і досягнення загального результату. Психічний розвиток дитини починається з спілкування. Це перший вид соціальної активності, що виникає в онтогенезі і завдяки якому дитина отримує необхідну для його індивідуального розвитку інформацію. Тільки у спілкування з дорослими людьми дитина може отримати суспільно-історичний

досвід людства. Перші роки життя дитини є періодом найбільш інтенсивного і морального розвитку, коли закладається фундамент фізичного, психічного і морального здоров'я. Від того, в яких умовах воно буде протікати, багато в чому залежить майбутнє дитини. Л.С. Виготський вважав, що ставлення дитини до світу - залежна і похідна величина від самих безпосередніх і конкретних його відносин до дорослої людини. Якби людина була з народження позбавлений спілкування, то він ніколи не став би цивілізованим, культурно і морально розвиненим громадянином, був би до кінця життя приречений, залишатися напівтварин, лише зовні, анатома - фізіологічно нагадує людини. Дитина в процесі спілкування розвивається, набуває психічні та поведінкові якості.

Дошкільник не може прочитати в книзі відповіді на всі його питання, що цікавлять, тому йому так важливо спілкуватися з дорослими, завдяки ним дошкільник розкриваємо світ для себе і пізнає все краще і негативне, що є у людства.

Одна з найбільш важливих і оригінальних для психології ідей Л.С. Виготського полягає в тому, що джерело психічного розвитку перебувати не всередині дитини, а в його відносинах з дорослим. Спілкування з дорослими виступає як зовнішній фактор, що сприяє розвитку, але не як його джерело й початок. Ставлення дорослого до дитини полегшує розуміння соціальних норм, підкріплює відповідна поведінка і допомагає дитині підкоритися соціальних впливів.

Психічний розвиток при цьому розглядається як процес поступової соціалізації-адаптації дитини до зовнішніх для нього соціальних умов. Згідно з позицією Л.С. Виготського, соціальний мир і навколишні дорослі не протистоять дитині і не перебудовують його природу, але є органічно необхідною умовою його людського розвитку. Дитина не може жити і розвиватися поза суспільством, він спочатку включений у суспільні відносини, і чим менша дитина, тим більш соціальним істотою він є.

Таке розуміння процесу психічного розвитку висуває на перший план роль спілкування з дорослим. Процес інтеріоризації (формування структур людської психіки завдяки засвоєнню структур зовнішньої соціальної діяльності) зовнішніх коштів розглядався Л.С. Виготським і його послідовниками незалежно від характеру взаємовідносин і взаємодії дитини з дорослим. Дорослий виступав як абстрактний і формальний носій знаків, сенсорних еталонів, інтелектуальних операції, правил поведінки, тобто як посередник між дитиною і культурою, але не як живий конкретна людина.

Вітчизняний психолог М.І. Лисина розглядає спілкування дитини з

дорослим як своєрідну діяльність, предметом якої є інший чоловік. Подібно до всякої іншої діяльності, спілкування спрямоване на задоволення особливої потреби. Потреба у спілкуванні не можна звести до інших потреб людини (наприклад, в їжі, у враженнях, у безпеці, в активності і т. д.). Психологічна сутність потреби в спілкуванні полягає в прагненні до пізнання самого себе і інших людей. Таке пізнання включає два шляхи або аспекти.

Перший шлях полягає в тому, що людина прагне пізнати й оцінити свої окремі якості й уміння (що він може, вміє, знає).

Зробити це він може тільки з допомогою інших людей. Перший шлях пізнання передбачає відсторонений, об'єктивний аналіз окремих якостей - їх виявлення, оцінку і порівняння шлях пізнання себе та іншого полягає в поєднанні, в прилучення до інших людей. Переживши певний зв'язок з іншою людиною (любов, дружбу, повагу), ми як би проникаємо в його сутність, і тут прагнення до пізнання задовольняється шляхом з'єднання, прилучення. У такому з'єднанні не купуються нові знання, але саме у відносинах з іншою людиною усвідомлює себе, відкриває і розуміє інших у всій їх цілісності та унікальності і в цьому сенсі пізнає себе та іншого.

Спілкування щоразу має певні мотиви, заради яких воно відбувається. У широкому сенсі мотивом для спілкування є людина, а для дитини - дорослий. М. І. Лісіна було виділено три групи якостей і три категорії мотивів спілкування - ділові, пізнавальні та особистісні.

Ділові мотиви виражаються в здатності до співпраці, до гри, до загальної активності. У спілкування з дитиною дорослий виступає як партнер, як учасник спільної діяльності. Дитині важливо, як дорослий вміє грати, які в нього є цікаві предмети, що він може показати і т.д. Пізнавальні мотиви виникають у процесі задоволення потреби в нових враженнях, в пізнання нового. Дорослий виступає як джерело нової інформації і в той же час як слухач, здатний зрозуміти і оцінити судження і питання дитини. Особистісні мотиви характерні тільки для спілкування як самостійного виду діяльності, в той разі спілкування побуждається самою людиною, його особистістю. Це можуть бути окремі особистісні якості, а можуть бути стосунки з іншою людиною як цілісною особистістю.

Ділові та пізнавальні мотиви спілкування включаються ще в іншу діяльність (практичну або пізнавальну) і грають в ній службову роль. Спілкування становить лише частина широкої взаємодії дитини і дорослого.

У немовлят спілкування з дорослими грає як би пускову роль у розвитку реагування на важливі подразники. М. І. Лісіна пише, що

немовля починає реагувати на голос матері (дорослого) раніше, ніж на інші первосигнальні подразники. Без такого контакту з дорослими спостерігається уповільнення інших реакцій на слухові і зорові подразники. Психологічні дослідження показують що спілкування дитини з дорослим є головним і вирішальним умовою становлення всіх психологічних здібностей і якостей дитини: мислення, мовлення, самооцінки, емоційної сфери, уяви. Від кількості і якості спілкування залежить рівень майбутніх здібностей дитини, її характер, його майбутнє. Особистість дитини, її інтереси, розуміння себе, його свідомість і самосвідомість можуть виникнути тільки у відносинах з дорослими. Без любові, уваги і розуміння близьких дорослих дитина не може стати повноцінною людиною. Зрозуміло, що така увага і розуміння він може отримати, перш за все, в сім'ї. Коли люди спілкуються, один з одним зовні видно поверхневу картину їхнього спілкування - хто що говорить, хто як дивиться і т. д. Але є й внутрішня картина, дуже важлива - міжособистісні відносини, тобто те, що спонукає одного людини тягнутися до іншому. Коли дитина задає питання не можна точно сказати, що було мотивом до цього питання. Він може задати питання для того що б звернути на себе увагу або дійсно його цікавить предмет про який він запитує або дитина хоче показати свої пізнання перед однолітками. Якщо дитина скаржиться на поведінку іншої дитини як на це треба реагувати, дорослому немає точної відповіді, відь, мотивація невідома.

Особистість дитини, її інтереси, розуміння себе, його свідомість і самосвідомість можуть виникнути тільки у відносинах з дорослими. Без любові, уваги і розуміння близьких дорослих дитина не може стати повноцінною людиною. Така увага дитина може, перш за все, отримати в сім'ї. Родина для дитини стає першою, з ким він починає спілкуватися, саме там закладаються основи спілкування, які в майбутньому дитина буде розвивати.

Дитина не народжується з потребою в спілкуванні. Вона розвивається в процесі спілкування з батьками, коли батьки розмовляють з ним, глотають. Саме їх в перші місяці свого життя бачать діти.

Протягом дитинства з'являються і розвиваються чотири різних форми спілкування, за якими можна судити про характер того, що відбувається психічного розвитку дитини. Важливим завданням є вміння правильно визначити і правильно розвинути ту чи іншу форму спілкування відповідно до віку та індивідуальним можливостям малюка.

Перша форма спілкування дитини з дорослим була названа ситуативно-особистісної, яке відбувається у період від одного до

шести місяців життя. Спочатку це спілкування виглядає як відповідь на вплив дорослого, потім дитина починає активно рухатися, повертаючи до себе увагу, навіть коли дорослий лається, дитина радіє тому що - це увага до дитини, спрямованість до нього. Потреба в увазі дорослого - перша і основна потреба у спілкуванні - залишається на все життя. Зародки всіх важливих якостей (розвиток особистості, активне, діяльне ставлення до навколишнього, інтерес до предметів, здатність бачити, чути, сприймати світ, впевненість у собі і т.д.) з'являються в спілкуванні матері з немовлям. Немовля не виділяє окремих якостей дорослого. Для нього не є головним рівень знань і умінь дорослого, його соціальне і майнове становище, то як він виглядає і в що одягнений. Малюка приваблює особистість дорослого його ставлення до нього. Засобом спілкування для даної форми є обмін поглядами, посмішками, викриками і гуленієм дитини, ласкавим розмовою дорослого і носять виключно експресивно - мімічний характер. У цей період спілкування немовляти з дорослим протікає поза будь - якої іншої діяльності і саме становить провідну діяльність дитини. Для ситуативно-особистісного спілкування характерні потреба в увазі та доброзичливості, особистісні мотиви і експресивно - мімічні засоби спілкування.

Наступною формою спілкування дитини з дорослим - ситуативно-ділова - і пов'язана з ним потреба в діловій співпраці. Дорослий ставати потрібний і цікавий дитині не сам по собі, а тим, що у нього є різні предмети і він вміє щось з ними робити. До експресивно - мімічним засобів додаються предметно - дієві - діти активно користуються жестами, позами, виразними рухами. Але предмет сам по собі дитині не цікавий, йому цікаво як цим предметом можна користуватися. Це відбувається з двох причин. По-перше, для дитини дорослий залишається центром переваг, в силу чого він наділяє привабливістю ті предмети, до яких торкається. Ці предмети стають потрібними і бажаними тому, що вони в руках дорослого. По-друге, дорослий показує дітям, як можна грати в ці іграшки. Для того що б діти почали грати з іграшками, дорослий обов'язково повинен спочатку показати і розповісти, що можна з ними і як грати. Тільки після цього гра дітей стає змістовною і осмисленою. Такі спільні ігри уявляю собою ділове спілкування або співпраця дитини з дорослим. Потреба у співпраці є основною для ситуативно-ділового спілкування. Для неї характерні потреба у співпраці, ділові мотиви і предметно-дієві засоби спілкування. У такому спілкуванні дитина опановує предметними діями, вчиться користуватися побутовими предметами (ложкою, виделкою, горщиком, гребінцем, одягатися, умиватися, грати з

іграшкою і т.д.). Також тут починають проявлятися активність і самостійність дитини. Він стає суб'єктом своєї діяльності і самостійним партнером по спілкуванню. З'являються перші слова, адже для того, щоб попросити у дорослого потрібний предмет, дитині потрібно назвати його. Причому це завдання - сказати те чи інше слово - ставить перед дитиною, тільки дорослий. Так у взаємодії з дорослим з приводу предметів виникає і розвивається головне - спілкування, мислення, мова.

Наступною формою спілкування дитини з дорослим є внеситуативне спілкування тобто спілкування зміст якого виходить за межі сприймають ситуації. Внеситуативне спілкування стає можливим тільки завдяки тому, що дитина опановує активною мовою. Таке спілкування висуває нові вимоги до поведінки дорослого, йому потрібно розмовляти, розповідати дошкільнику про те чого той не бачив і не знає, розширювати його уявлення про світ. Існує дві форми внеситуативного спілкування - пізнавальна і - особистісна. Для внеситуативно-пізнавального спілкування дитини з дорослим характерно: добре володіння мовою, яке дозволяє розмовляти з дорослим про речі, які не перебувають в конкретній ситуації; пізнавальні мотиви спілкування, допитливість, прагнення пояснити світ, що проявляється в дитячі питання, потреба у повагу дорослого, яка виражається в образі на зауваження і негативні оцінки. Дитині потрібно серйозне, поважне ставлення до його питань, інтересам і діям. Потреба у повазі, у визнанні стає основною потребою, що спонукає дитину до спілкування часто говорять дітям як треба себе вести і що треба робити і діти вибирають підкорятися, або не підкорятися, але до шести років, правила поведінки, людські відносини, якості, вчинки цікавлять самих дітей. Їм важливо зрозуміти вимоги дорослих, утвердитися у своїй правоті. Це початок внеситуативно-особистісної форми спілкування самого складного і вищого в дошкільному віці. Для нього характерні: потреба у взаєморозумінні і співпереживанні; особистісні мотиви, мовні засоби спілкування. У внеситуативно-особистісне спілкування має важливе значення для розвитку особистості дитини. По-перше, він свідомо норми і правело поведінки і починає свідомо дотримуватися їх у своїх діях і вчинках. По-друге, через особистісне спілкування діти вчаться бачити себе з боку, що є необхідною умовою свідомого управління своєю поведінкою. По-третє, в особистісному спілкуванні діти вчаться розрізняти ролі різних дорослих і відповідно до цього по-різному будувати свої відносини у спілкуванні з ними. Спілкування передбачає взаємність і обопільність. У процесі спілкування складаються певні

взаємовідносини. Від характеру стосунків дитини з навколишнім багато в чому залежить, які саме особистісні якості сформуються у нього, вони можуть бути приятними, довірливими, зацікавленими, байдужими, спокійними, неспокійними і т.д. Саме дорослий ставати першим співрозмовником дитини і від того як буде спілкуватися дорослим багато в чому буде залежати як будуть розвиватися дитина. Якщо дорослий, виконуючи свої обов'язки по догляду за дитиною, робить це "сухо" обмежуючись кількома словами, то дитина не зможе повністю задовольнити свою потребу у спілкування. Дитина який ставить запитання і не отримує на них відповіді, який прагне пізнати світ навколо але не знаходить підтримки і допомоги втрачає інтерес до знань і такій дитині надалі дуже важко навчається в школі. Дорослий повинен допомагати формування всіх видів спілкування, тим самим допомагаючи формуванню особистості дитини. Спілкуючись дорослий повинен говорити весь час правду так як дитина запам'ятовує все і в майбутньому "нестиковка" інформації може сильно підірвати довіру дитини до дорослого, що в майбутньому призведе до того що всі слова сказані дорослим дитина буде ставити під сумніви.

Висновок

Життя кожної нормальної людини пронизана контактами з іншими людьми. Потреба у спілкуванні - одне з найважливіших людських потреб. Найважчі переживання людини пов'язані з самотністю, знедоленим, непонетостью іншими людьми. Найбільш радісні і світлі почуття людина переживає в розумінні іншими, любов, дружбу все це породжує близькість і пов'язаність з іншими. Тільки у спілкуванні і у відносинах з іншими людьми людина може зрозуміти і відчути самого себе, знайти своє місце у світі. Спілкування-це завжди взаємна, обопільна активність, що передбачає зустрічну спрямованість партнерів. Будь-який акт, не можна вважати спілкуванням (навіть якщо він нагадує за зовнішніми ознаками взаємодія), якщо предметом є тіло, позбавлене здатності сприйняття або відповідної психічної активності.

Дорослим іноді здається, що психічний розвиток дитини відбувається як би само собою, але це не так. Дорослі є не тільки умовою для створення дітям нормального життя, але джерел, двигуном психічного розвитку.

Численні психологічні дослідження показують, що спілкування дитини з дорослим є головним і вирішальним умовою становлення всіх психічних здібностей і якостей дитини.

Саме дорослий відкриває дитині все розмаїття емоції, мовлення, сприйняття і т.д. і якщо дорослий не пояснить дитині що сніг білий, а земля чорна, то дитина сама цього так і не дізнається.

Емоції в житті дитини

Дошкільне дитинство – особливий період в розвитку дитини, коли розвиваються загальні здібності, необхідні кожній людині в будь-якому виді діяльності.

Зараз діти стали менш чутливими до почуттів інших, вони не завжди можуть зрозуміти їх, не можуть висловити й усвідомити свій внутрішній стан і свій настрій, і часто виявляють його в різкій формі. Звідси і виникають труднощі в стосунках з однолітками та дорослими. Також збідніла емоційна сфера є причиною затримки розвитку інтелектуальної сфери. Діти менше цікавляться чимось новим, в їхніх іграх відсутня творчість, а деякі зовсім не виміють гратись.

Емоції відіграють важливу роль в житті дитини. Виявляючись у поведінці, вони інформують дорослого про те, що дитині подобається, що дратує. По мірі того, як дитина росте, її емоційний світ стає різноманітнішим і багатшим.

До 3-х років емоційний розвиток дитини досягає такого рівня, що він може себе поводити зразково. Однак те, що діти здатні до так званої “хорошої поведінки”, ще не значить, що вона постійно буде такою. Для молодшого дошкільника характерними є різкі перепади настрою, адже його емоційний стан залежить від фізичного комфорту. Якщо чотирирічний малюк дуже втомився чи переніс повний напруження день, він цілком може себе поводити, як менша віком дитина. І це є сигналом для дорослого, що в даний момент йому потрібна допомога та підтримка. На настрої малюка 3-4 років починають впливати взаємостосунки з однолітками та дорослими. Він починає оцінювати поведінку оточуючих людей. До 4-5 років дитина стає більш витривалою фізично. Це стимулює розвиток психологічної витривалості. Знижується втомлюваність, фон настрою вирівнюється, стає більш стабільним, менш сприятливим до перепадів.

В дітей старшого дошкільного віку почуття панують над всіма їх сторонами життя. Дитина 6 років може бути стриманою і приховати страх, агресію, сльози. Але лише тоді, коли це дуже потрібно.

Найбільш сильним і важливим джерелом для хвилювань стають стосунки з іншими людьми – дорослими та дітьми. Потреба “бути хорошим” для оточуючих визначає поведінку дитини. Ця потреба визначає появу складних багатопланових почуттів: ревності, співчуття, заздрість.

Процес розпізнавання і передачі емоцій є складним і потребує від

дитини певних знань, певного рівня розвитку. Діти звертають увагу головним чином на вираз обличчя, не помічаючи пантоміміку (жести, постава). Старші дошкільники мають ще недостатні уявлення про емоційні стани людини і їх прояви.

Емоції не розвиваються самі по собі. Змінюються установки особистості, її відношення до світу, і разом з ними формуються і змінюються емоції. Виховання через емоційні впливи – дуже тонкий процес. Основним завданням його є не пригнічення та викорінення емоцій, а правильне керування ними. Створюємо емоційне благополуччя дітей

Шановні батьки!

Виростити психічно здорову та емоційно стійку дитину Вам допоможуть наступні рекомендації:

- Оточіть дитину атмосферою психологічного комфорту: відмовтесь від непорозумінь та конфліктів, категоричності, підвищених, необґрунтованих та незрозумілих вимог до дитини
- Звільніть дитину від негативних переживань. Навчіться керувати власними діями та висловами - Збільшіть емоційне спілкування з дитиною: цікавтесь її внутрішнім станом, переживаннями, бажаннями
- Виявляйте любов до дитини обіймами, поглажуваннями, цілунками, ласкавим поглядом та теплим словом
- Вселяйте віру дитини в її сили, можливості

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ

Часто батьки, а іноді й учителі, вважають основними показниками готовності до школи ознайомлення дитини з літерами, вміння читати, рахувати, знання віршів та пісень. Однак дослідження показують, що це мало впливає на успішність навчання. Відсутність цих умінь не потребує спеціальної індивідуальної роботи з дитиною, оскільки їх формування передбачається програмою та методикою навчання. Психологічна готовність до школи — це такий рівень психічного розвитку дитини, який створює умови для успішного опанування навчальної діяльності.

Компоненти психологічної готовності:

- мотиваційний;
- інтелектуальний;
- вольовий;
- емоційний;
- особистісний.

Мотиваційний компонент відображає бажання чи небажання дитини навчатися. Він дуже важливий, бо від нього залежить входження дитини в нову для неї діяльність, яка відрізняється від ігрової своєю обов'язковістю, розумовим напруженням, необхідністю подолання труднощів тощо.

Розрізняють внутрішні, або пізнавальні, мотиви учіння, що характеризуються потребою в інтелектуальній активності, пізнавальним інтересом; і зовнішні, абосоціальні, що виявляються в бажанні займатися суспільно значущою діяльністю, у ставленні до вчителя як до представника суспільства, авторитет якого є бездоганим.

Про наявність внутрішньої позиції учня можна говорити, якщо дитина:

- ставиться до вступу до школи та до перебування в ній позитивно, навіть в умовах не обов'язкового відвідування школи прагне занять специфічно шкільного змісту;
- виявляє особливий інтерес до нового, власне шкільного змісту занять, віддає перевагу урокам грамоти та лічби, а не заняттям дошкільного типу (малювання, співи, фізкультура тощо), має належне уявлення про підготовку до школи;
- відмовляється від характерної для дошкільного дитинства організації діяльності та поведінки (віддає перевагу колективним класним заняттям, а не індивідуальному навчанню вдома; позитивно ставиться до загальноприйнятих норм поведінки (дисципліни));
- віддає перевагу традиційному для навчальних закладів способу виявлення рівня її досягнень (оцінка) перед іншими видами заохочення, характерними для безпосередньо-особистісних відносин

(солодощі, подарунки);

- визнає авторитет учителя.

Інтелектуальний компонент готовності дитини до школи передбачає:

- обізнаність, яка характеризується обсягом знань про навколишній світ: живу й неживу природу, деякі соціальні явища тощо;
- рівень розвитку пізнавальної сфери, що визначається диференційованістю (перцептивною зрілістю), довільною концентрацією уваги, аналітичним мисленням (здатністю розуміти суттєві ознаки і зв'язки між явищами), раціональним підходом до дійсності (відносним послабленням значення уяви), логічним запам'ятовуванням.

Вольовий компонент виявляється в умінні керувати своєю поведінкою, у певному рівні розвитку довільності пізнавальних процесів.

Навчання в школі потребує довільного сприймання, тобто вміння не тільки слухати, а й чути вчителя, товаришів, довільного запам'ятовування й відтворення, вміння довільно виконувати дії, робити не тільки те, що цікаво, а й те, що потрібно, доводити розпочату справу до кінця.

Емоційний компонент готовності виявляється в тому, що дитина іде до школи із задоволенням, радістю, довірою. Ці переживання роблять її відкритою для контактів з учителем, новими товаришами, підтримують впевненість у собі, прагнення знайти своє місце серед однолітків.

Важливим моментом емоційної готовності є переживання, пов'язані з самою навчальною діяльністю та її першими результатами.

Особистісний компонент готовності передбачає кілька показників:

- Самооцінка дитини шестирічного віку. До початку навчання в школі у дитини має бути сформована адекватна самооцінка. Самооцінка визначає характер ставлення до різних видів діяльності, впливає на взаємини з однолітками, вчителем, стимулює або затримує просування школяра в навчальній діяльності.

Наприкінці дошкільного віку дитина прагне узгодженості свого ставлення і оцінки оточення з оцінками і ставленням дорослого.

Самооцінка значною мірою визначає рівень активності особистості.

Діти з високою самооцінкою почуваються в класі більш упевнено, сміливо, активно виявляють свої інтереси, ставлять перед собою вищу мету.

- Навички спілкування, комунікабельність:

- сформованість у дитини ставлення до вчителя як до дорослого, який володіє особливими соціальними функціями;
- розвиток необхідних форм спілкування з однолітками (уміння встановлювати рівноправні стосунки тощо).

Навички спілкування дитини з дорослим дуже важливі, але цього недостатньо для формування комунікабельності. Вони повинні доповнюватись розвитком уміння спілкуватись, взаємодіяти з ровесниками.

Спілкування з однолітками сприяє успішній адаптації в дитячому колективі, допомагає налагоджувати стосунки, зважаючи на думку оточення, без прагнення зайняти кращі ролі з використанням залякування, погроз, конфліктів.

Отже, готовність дитини до школи, її майбутній успіх тісно пов'язані з тим, як вона ставиться до школи наскільки контактує з однолітками з дорослими, як поводить ся в конфліктній ситуації.

Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості.

**Василь Олександрович
Сухомлинський**

Арт-терапія в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Арт-терапія покликана допомогти дитині справитися зі своїми психологічними проблемами, відновити емоційну рівновагу чи усунути порушення поведінки.

Одна з особливостей дитини полягає в тому, що вона у більшості випадків має труднощі у вербалізації своїх проблем і переживань. Для неї природна невербальна експресія, у тому числі й образотворча. Це виявляється особливо значимо, якщо дитина має мовні порушення. Переживання і почуття дітей безпосередніше і жвавіше «звучать» в образотворчій продукції, ніж у словах. Відбиті в ній, вони доступні для

сприйняття й аналізу.

Варто враховувати дитячу фантазію і схильність до ігрової діяльності. В арт-терапевтичному кабінеті необхідно створювати особливу атмосферу для гри і творчості, підбираючи разом з дітьми відповідні сюжети і теми як основу індивідуальної і групової арт-терапії. Істотно і те, що образотворчі матеріали і предмети ігрової діяльності є для дитини більш важливими «партнерами» комунікації, ніж арт-терапевт.

Варто враховувати і те, що ігровий простір, образотворчий матеріал і образ є для дитини засобами психічного захисту і саморегуляції, до яких вона прибігає у важких для себе обставинах. Це, зокрема, пов'язано з можливістю образотворчого образа досить тривалий час «утримувати» афекти, не даючи їм «виплеснутися» назовні. Тому образ може виступати для дитини своєрідним «контейнером» («нагромаджувачем»), усередині якого складні почуття зберігаються до тих пір, поки дитяча свідомість не зможе їх «побачити» чи «прийняти».

Арт-терапевтичні методи успішні також у роботі з аутичними дітьми. Вербальний контакт із ними вкрай утруднений. Вони “занурюються в себе”, а їхня діяльність носить ритуальний, стереотипний характер. Спроби змінити ці стереотипи, як правило, викликають сильну тривогу і навіть агресивну реакцію. Арт-терапія дозволяє якоюсь мірою отримати доступ до переживань таких дітей, активізувати їх, а в деяких випадках і сприяти розвитку практичних навичок. Варто враховувати і те, що в деяких випадках аутичні діти виявляють особливі здібності до малювання.

ПСИХОЛОГІЧНА НЕБЕЗПЕКА – ЧИ МОЖНА ЗБЕРЕГТИ ВІД НЕЇ ДИТИНУ?

Відомо, що фізичне здоров'я дитини залежить від її внутрішнього психологічного стану. Психологічна безпека характеризується через поняття збереження психічного здоров'я дитини і відсутності психологічної загрози.

Передбачити виникнення небезпеки досить важко.

Основні причини загрози психологічній безпеці:

Зовнішні:

Надмірна опіка над дітьми, що завдає значної шкоди позитивному розвитку особистості, позбавляє самостійності й ініціативності.

Неуважність до дитини з боку батьків.

Невірна організація спілкування. Переважання авторитарного стилю, незацікавленість дитиною з боку дорослих.

Міжособистісні стосунки дітей у групі. Буває так, що діти когось ігнорують, спостерігаємо брутальність, жорстокість. На це потрібно реагувати.

Не сформованість у дітей уявлень про загальні правила поведінки в дитячому колективі.

Ворожість навколишнього середовища. Заборонено доступ до іграшок, не продумано кольорове і світлове оформлення простору, необґрунтовані заборони, зумовлені псевдо турботою про безпеку дитини.

Невиконання гігієнічних вимог дотримання приміщень і передусім режиму провітрювання.

Інтелектуально-фізичні та психоемоційні перевантаження внаслідок нераціонального режиму життєдіяльності дітей, одноманітність повсякденного життя.

Нераціональне і малокалорійне харчування, його одноманітність.

Недооцінка загартовування, скорочення нормативного часу перебування дитини на свіжому повітрі.

Несприятливі погодні умови

Внутрішні:

Звички негативної поведінки, що сформувалися внаслідок невірного виховання в родині. Такого малюка свідомо відштовхують діти і напівсвідомо-дорослі.

Усвідомлення дитиною свого відставання в тому чи іншому виді діяльності порівняно з іншими дітьми, що призводить до формування комплексу неповноцінності, почуття заздрощів.

Залежність в усьому від дорослих, що породжує почуття безпорадності, коли дитині доводиться діяти самостійно.

Індивідуально-особисті риси характеру дитини, що сформувалися не без впливу дорослих – нерішучість, або звичка постійно бути в центрі уваги.

Патологія фізичного розвитку (зору, слуху).

Отже, діти часто перебувають у стані психоемоційного напруження, яке негативно позначається на самопочутті та поведінці дитини. Саме тому в дошкільних закладах розроблено систему загального та індивідуального психологічного захисту дитини.

Психоемоційний стан багато в чому залежить від ритму життя, який задається розпорядком дня. Потрібно підтримувати баланс різних

видів активності, проводити фізичні хвилини, створювати живі куточки, адже спілкування з живою природою сприяє вихованню позитивного ставлення до навколишнього світу в цілому.

АУТИЗМ. ЯК ВІН Є

Аутизм — це порушення в розвитку дитини, що може виявитися у віці 2—2,5 років. Іноді батьки та лікарі помічають такі порушення -.. пізніше, у віці 3—5 років. Такі діти не обов'язково мають порушення мовлення або слуху. Тобто, усе, що потрібно людині для спілкування, розвивається цілком нормально. От тільки потреба у спілкуванні (самого бажання спілкуватися), здатність до взаємодії з іншими дітьми в дітей-аутистів відсутні або дуже слабо виражені. Діти зі слабким слухом або порушеним мовленням зазвичай намагаються компенсувати свої недоліки жестами, мімікою.

При аутизмі малюк або ігнорує спроби зав'язати з ним контакт, або взагалі уникає ситуацій, де йому доводиться спілкуватися.

Якщо контакт із іншою людиною все-таки встановлений, то він має швидше формальний характер.

Діагностувати дитячий аутизм досить складно. Навіть досвідчений фахівець повинен тривалий час спостерігати за дитиною, перш ніж установити такий діагноз.

Причини аутизму:

- спадкова схильність до шизофренії, її початкова стадія;
- органічна патологія мозку (вроджений токсоплазмоз, сифіліс, інтоксикація свинцем та ін.), вроджені дефекти обміну речовин, порушення діяльності ендокринної системи;
- емоційна депривація — нестача теплих, любовних стосунків з людьми, нехтування дитини близькими людьми.

Що робити, якщо у вашої дитини-дошкільника аутизм?

- Вірити у свої сили й набратися терпіння.
- Звернутися до фахівців (психологів, дефектологів), яким Ви довіряєте.
- Проводити корекційну роботу, що має бути особливо інтенсивною на початкових етапах. Така робота не повинна обмежуватися тільки плановими заняттями. Цілий день Ви можете навчати, спрямовувати

свою дитину.

- Аутичним дітям складно пристосовуватися до мінливих умов, тому намагайтеся зробити їх максимально однаковими вдома та у садочку. Пам'ятаємо, що з аутизмом дитини можна «боротися» тільки одним способом — вірою та терпінням з боку вихователів та батьків.

Прикладом успішного результату можуть стати досягнення відомих людей, наприклад одного з найбільш заможних мешканців планети Білла Гейтса. Немає нічого неможливого для тих батьків та вихователів, які набралися терпіння і бажання, щоб допомогти дошкільнику-аутисту розкрити свій потенціал та реалізувати здібності.

Таким чином, педагогам та батькам потрібно усвідомлювати відносно аутизму дитини наступні чотири моменти:

- Аутизмом називають групу психічних порушень із затримкою інтелектуального розвитку — синдроми Каннера, Аспергера, Ретта та ін. Його відносять до неврологічних розладів з не з'ясованою до кінця етіологією. Виникнення аутизму пов'язують зі спадковим фактором, мутацією генів, аутоімунними процесами. Аутизм впливає на нормальне функціонування головного мозку, розвиток міжособистісних зв'язків та навичок соціальної взаємодії. Дитячі психіатри діагностують аутизм протягом перших років життя дитини. Рання діагностика аутизму дуже важлива для коригування методів виховання дитини і полегшення її соціальної адаптації.

- Клінічна картина аутизму — це низка психомоторних, мовленнєвих і поведінкових порушень з різними комбінаціями симптомів і ознак затримки розвитку. Ранній дитячий аутизм може виявлятися вже в грудному віці. Хворі діти мають мляву і скудну міміку, не здатні до невербальних взаємодій з матір'ю і оточуючими (не дивляться прямо в очі, не реагують на власне ім'я, не беруть з рук іграшки).

- По мірі зростання дитини симптоми аутизму наростають. Дитина неконтактна, мова жестів їй недоступна, її лякає зміна звичної обстановки, гучні звуки, яскраве світло або сильні запахи. Найкраще дитина почувається на самоті, уникає будь-яких тілесних контактів з батьками та однолітками. Емоційна взаємність і емпатія відсутні. Мовлення дитини не виразне, уривчасте, словниковий запас не великий. Хворий може здійснювати монотонні рухи або повторювати дії, з боку схожі на ритуали.

- Відсутність інтересу до навколишнього світу і замкнутість призводять до затримки розвитку. Чим більш виражені ознаки аутизму, тим важче спілкуватися з дитиною, навчати її найпростішим навичкам та

розмовної мови. Проте, не дивлячись на труднощі у набутті навичок спілкування і комунікації, діти з аутизмом часто мають високий рівень інтелекту, успішно самонавчаються і проявляють унікальні таланти до малювання, музики, математики.

Аутизм — не вирок, а особливість життя дитини, яку необхідно адаптувати до життя у сучасному світі.

Поради батькам дітей з розладами аутичного спектру

Дітей з аутизмом легко дізнатися по погляду , як би зануреному в себе , монотонності мови або її відсутності , деяким стереотипним рухам . Це особливі діти , нічим не гірше інших , які не можуть знайти зв'язок із зовнішнім світом.

Батьки дітей- аутистів часто намагаються знайти відповідь на питання , чому це трапилось саме з їхньою дитиною , а також чи можна було цього уникнути під час вагітності або після народження малюка. Є кілька версій , що є причиною даного синдрому , однак жодна з них на сьогоднішній день не доведена. Прийнято вважати , що аутизм є наслідком порушення розвитку мозку , хромосомних аномалій або їх генних мутацій .

Мамі й татові потрібно пам'ятати , що дитина з аутизмом , як і будь-яка інша – це індивідуальність , тому навчання потрібно будувати , враховуючи загальні рекомендації , а також маючи на увазі специфічні реакції дитини .

1 . Перш за все, потрібно дотримуватися режиму , оскільки діти- аутисти дуже болісно сприймають будь-які дії , які виходять за рамки звичних .

2 . Займатися з дітьми потрібно щодня , тільки регулярність може принести результати. Починайте з 5 хвилин , поступово доведіть час занять до 2-3 годин на день з невеликими перервами.

3 . Вкрай важливо навчити дитину слову « стоп » , адже він може не

помічати підстерігають його небезпек – наприклад, може переходити вулицю прямо перед машиною або доторкатися до гарячих предметів. Якщо малюк буде знати слово «стоп», ви можете уберегти його від багатьох травм.

4. Не варто уникати товариства інших дітей, дитина може відвідувати садок, проводячи в групі хоча б 2-3 години на день.

5. Дуже важливо відволікати малюка від безглузвих, стереотипних рухів, наприклад, за допомогою танців або стрибків на місці.

6. Як можна більше розмовляйте з дитиною, навіть якщо вона залишається байдужою, мамі і татові необхідно мати на увазі, що їх крихітка потребує спілкування навіть більше інших діток.

7. Не забувайте про те, що будь-яка людина потребує самоті, в тому числі і діти з аутизмом. Тому потрібно зробити для малюка який небудь «таємний» куточок, де йому ніхто не заважатиме. Поради батькам дітей з аутизмом

8. Діти з аутизмом часто люблять кататися на гойдалках, це захоплення допоможе розвинути вестибулярний апарат дитини.

9. Дотримуйтеся обережності у спілкуванні дитини з домашніми вихованцями, оскільки діти-аутисти по відношенню до тварин можуть бути налаштовані агресивно. Перш ніж завести домашнього улюбленця, подаруйте крихітці м'яку іграшку.

10. Бажано відвідувати з дитиною різні центри для дітей-аутистів, щоб отримати інформацію про нові методики лікування хвороби та корекції поведінки.

Обов'язково знайдіть хорошого лікаря-психіатра, який відстежуватиме особливості дитини і динаміку розвитку. Також необхідно правильно підібрати медикаментозну терапію.

Часто малюки з аутизмом мають приховану харчову алергію, виключивши з раціону алерген, ви можете добитися значних поліпшень в поведінці дитини. Також діти з аутизмом можуть мати недолік цинку і надлишок міді, тому рекомендується періодично досліджувати кров дитини, щоб визначити рівень мінералів.

Єдиного методу лікування аутизму у дітей на сьогоднішній день немає, більшість методик спрямоване на поліпшення функціонування центральної нервової системи дитини. Це передбачає постійні заняття з малюком, на допомогу батькам можуть прийти педагоги, психологи, терапевт і логопед.

Психологічні особливості дітей дошкільного віку **ПОРАДИ** **ПСИХОЛОГА**

Поради та рекомендації практичного психолога щодо взаємин батьків з дитиною у період її адаптації до дитячого садка

* У період адаптації Ваших дітей до нових умов дошкільного закладу будьте особливо уважними до поведінки, настрою, самопочуття своїх дітей. Дуже важливо вранці створювати атмосферу гарного настрою, бо це великою мірою зумовлює успіх протягом усього дня перебування в дитячому садочку: будіть дитину лагідним словом, м'яким дотиком руки до чола, з теплою посмішкою.

* Настроюйте дитину вдома так, що в садочку їй буде добре, там багато іграшок, хороших діток.

* Аж ніяк не слід залякувати дитину вдома садком. Це викличе страх перед ним і погіршить самопочуття дитини у час звикання до нього.

* Усвідомте, що Ваше власне хвилювання передається дитині підсвідомо. Щоб запобігти цьому, заздалегідь познайомтеся з вихователями та особливостями організації життя в групі.

* Приділяйте значну увагу навчанню дітей елементарних навичок самообслуговування: вчіть їх одягатися, роздягатися, акуратно їсти, користуватися носовичком, вмиватися.

* В перші дні відвідування садка залишайте дитину на 1 – 2 год. в групі, потім поступово збільшуйте час перебування на одну годину. Не запізнюйтеся – забирайте дитину вчасно. Обов'язково говоріть дитині, що мама завжди повертається за нею.

* Навчіться прощатися з дитиною швидко. Не затягуйте розставання, інакше малюк відчує Ваше занепокоєння, йому буде ще складніше заспокоїтися. Завжди цілуйте дитину в щічку, покладіть до кишеньки якусь пам'ятну річ, що нагадуватиме про Вас і про те, як сильно Ви

його любите.

* Не віддавайте дитину в ДНЗ у розпалі кризи трьох

років.

* Забезпечуйте сталий виховний вплив в сім'ї обох батьків, говоріть чітко дитині, що можна робити, і як це зробити, а що не можна робити, і чому. Тоді Ваша дитина буде розуміти, чого конкретно вимагають від неї батьки.

* Цікавтеся у вихователя Вашої дитини, як вона грається, спілкується з іншими дітьми.

* Повідомте обов'язково вихователів групи про звички та вподобання, про особливості здоров'я і поведінки Вашого малюка.

* Тримайте тісний зв'язок з персоналом групи, і будьте певні, що працівники зуміли прийняти і зрозуміти Вашу дитину, і по-материнськи дбають про неї.

* При важкому перебігу адаптаційного процесу у Вашої дитини звертайтеся на консультацію до дитячого психолога, дитячого педіатра.

Шановні батьки!

Не забувайте основні аксіоми виховання!

1. Якщо дитину постійно критикувати – вона вчиться ненавидіти.

2. Якщо дитину оточує ворожа обстановка – вона вчиться агресивності.

3. Якщо дитину постійно висміюють – вона стає замкнутою.

4. Якщо дитина зростає у докорах – у неї формується почуття провини.

5. Якщо дитину підбадьорюють – вона починає вірити в себе.

6. Якщо дитину хвалять – вона вчиться бути вдячною.

7. Якщо дитина зростає в чесності – вона вчиться бути справедливою.

8. Якщо дитина живе у безпеці – вона вчиться вірити людям.

9. Якщо дитину підтримують – вона вчиться цінувати себе.

10. Якщо дитина живе у розумінні та доброзичливості – вона вчиться знаходити любов у цьому світі.

Поради та рекомендації практичного психолога батькам щодо взаємин

з гіперактивними дітьми

Гіперактивна дитина потребує постійної батьківської підтримки. Зробити гіперактивну дитину тихою і спокійною – неможливо, тому треба навчитися взаємодіяти і спілкуватися з нею.

- Пам'ятайте, що дитина не винна в тому, що вона гіперактивна.

Особливості такої поведінки в кожному конкретному випадку зумовлені певними причинами: проблемами під час вагітності матері, ускладнення під час пологів, психосоціальні причини – стиль виховання в сім'ї.

- У дітей з проявами гіперактивності спостерігаються труднощі з концентрацією уваги і регуляцією поведінки, які спричинені порушеннями процесів гальмування і збудження в корі головного мозку.

- З гіперактивною дитиною спілкуйтесь спокійно, тактовно, з розумінням вислухайте її.

- Навчіться давати інструкції: вони повинні бути короткими, не більше 10 слів. В іншому разі дитина просто «виключиться» і просто не почує Вас.

- У взаєминах з дитиною не допускайте «вседозволеності», інакше дитина буде маніпулювати Вами. Чітко визначіть і обговоріть з дитиною що можна, а що не можна в поведінці дитини вдома і в дошкільному закладі.

- Не завищуйте вимог, особливо якщо дитина навчається в школі, щоб не було перевтоми, капризів і відмови від навчання взагалі.

- Заборон має бути не багато, але говоріть чітко, твердо. Бажано, щоб дитина знала, які «санкції» будуть зроблені батьками за порушення поведінки.

- Для підняття самооцінки, віри дитини в свої можливості – хваліть за її успіхи і досягнення, навіть самі незначні.

- У повсякденному спілкуванні з гіперактивними дітьми батьки повинні виключити різкі заперечення словами «ні» і «не можна», тому що такі діти є імпульсивними і зразу ж прореагують на заборону непослухом або вербальною агресією. В цьому випадку треба говорити з дитиною спокійно і стримано, бажано не говорити «ні», а дати можливість вибору для дитини.

Психологічна валіза для батьків - «Швидка допомога» при взаємодії батьків з гіперактивною дитиною

1. Переключіть увагу дитини від її капризів.
2. Запропонуйте в даний момент іншу діяльність.
3. Поставте несподіване запитання.
4. Відреагуйте несподіваним для дитини способом, проявіть гумор, скопіюйте поведінку дитини.
5. Не забороняйте певні дії дитини в категоричній формі.
6. Не говоріть наказовим тоном, а просіть (але не підлещуйтесь).
7. Вислухайте те, що хоче сказати дитина (інакше вона не буде чути Вас).
8. Сфотографуйте дитину, або підведіть до дзеркала в той момент, коли вона капризує.
9. Залиште в кімнаті наодинці (якщо це безпечно для здоров'я дитини).
10. Не наполягайте на тому, щоб дитина просила вибачення.

11. Не читайте довгих нотацій (дитина їх не чує).

Поради психолога батькам: “Як підготувати дітей до школи”

Психологічна готовність дитини до шкільного навчання полягає в тому, щоб до часу вступу до школи в неї склалися психологічні риси, властиві школярам, а в дошкільному віці виникають поки тільки задатки цього перетворення в учня: бажання вчитися, стати

школярем, вміння керувати своєю поведінкою і своєю діяльністю, достатнім рівнем розумового розвитку і розвитку мови, наявність пізнавальних інтересів і, звичайно, знань і навичок, необхідних для шкільного навчання.

Що можна і чого не можна робити, готуючи дитину до школи?

Зовсім не слід:

змінювати режим дня дитини: позбавляти її денного сну, довгих прогулянок, ігор;⌘

оцінювати все, що робить дитина так, як оцінюється діяльність учня;⌘
“проходити” з дитиною програму першого класу, насильно замінюючи гру навчанням.⌘

Необхідно:

прищепити дитині інтерес до пізнання довкілля, навчити спостерігати, думати, осмислювати побачене і почуте;⌘

Навчити її долати труднощі, планувати свої дії, цінувати час. Вчити дитину слухати і чути оточуючих, поважати чужу думку, розуміти, що власні бажання потрібно узгоджувати з бажаннями інших людей, прагнути реально оцінювати свої дії і досягнення.⌘

Світогляд дитини, знання, які вона має про довкілля від найближчих його явищ і до подальших, які вона засвоїла, коли пощастило подорожувати з батьками, з ваших розповідей, бесід, домашніх занять, з книжок, від друзів тощо:

я, адресу), про свою родину (як звуть батьків, ким вони працюють, що роблять на роботі), про своє місто;’ що знає дитина про себе (прізвище, ім⌘

що знає про явища природи (пори року, їх послідовність), місяці кожної пори року, їх послідовність, дні тижня, частини доби;⌘

що знає про дорослих людей: за віком, професіями, які бувають люди вдома і на роботі, серед людей, на вулиці – за своєю вихованістю-невихованістю; добротою, чуйністю-байдужістю; яких людей треба поважати, а яких боятися; звідки, на думку дитини, беруться порядні й непорядні люди;⌘

що знає дитина про сучасну техніку, транспорт. Перш, ніж почати читати, дитина повинна навчитися слухати, із яких звуків складаються слова, які вона промовляє. Вона має навчитися робити звуковий аналіз слів.⌘

Правила, що допомагають батькам підготувати дитину до життя серед однолітків у школі

Відомий педагог і психолог Симон Соловейчик опублікував правила,

що можуть допомогти батькам підготувати дитину до життя серед однокласників у школі. Батькам необхідно пояснити ці правила дитині та з їх допомогою готувати дитину до дорослого життя.

* Не віднімай чужого, але своє не віддавай.

* Попросили – дай, намагаються відняти – намагайся захиститися.

* Не бийся без причини.

* Кличуть грати – йди, не кличуть – запитай дозволу грати разом, це не соромно.

* Грай чесно, не підводь своїх товаришів.

* Не дражни нікого, не канюч, не випрошуй нічого. Два рази ні в кого нічого не проси.

* Через бали не плач, будь гордим, з учителем через бали не сперечайся і на вчителя за це не ображайся. Намагайся все робити вчасно і думай про добрі результати, вони обов'язково в тебе будуть.

* Не ябедничай і не наговорюй ні на кого.

* Намагайся бути акуратним.

* Частіше говори: “Давай дружити”, “Давай грати”, “Давай разом підемо додому”.

* Пам'ятай! Ти не кращий від усіх, ти не гірший від усіх! Ти – неповторний для самого себе, батьків, вчителів, друзів!

Дуже добре, якщо батьки помістять правила в кімнаті чи над робочим столом своєї дитини. Бажано наприкінці тижня звернути увагу дитини на те, які правила їй вдається виконувати, а які – ні. Можна спробувати придумати разом з дитиною свої правила.